

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

MAGISTRA DARBS

**KREDĪTIESTĀDES KLIENTU IZPĒTES
TIESISKIE ASPEKTI**

Profesionālā maģistru studiju programmas

Pilna laika klātienes

studente

Dace Daugaviete

dg11065

Zinātniskais vadītājs

Docents, Dr.iur. **Aivars Lošmanis**

RĪGA 2017

SATURA RĀDĪTĀJS

Apzīmējumu saraksts.....	3
Ievads.....	6
1. <u>Kredītiestādes klientu izpētes tiesiskais regulējums un klientu izpētes prasību pamatojums</u>	10
1.1. NILLTFN jomas normatīvās bāzes vispārīgs raksturojums.....	10
1.2. Klientu izpētes prasību ievērošanas pamatojums. Kredītiestādes klientu izpēti ietekmējošie faktori.....	14
1.2.1. Principa „Pazīsti savu klientu” (KYC) realizācija.....	14
1.2.2. Klientu izpēti (CDD) ietekmējošie faktori.....	20
2. <u>Būtiskākās izmaiņas klientu izpētē ES regulējumā (2016. – 2017.g.nogale)</u> ..	22
2.1. ES Direktīvās ietvertās klientu izpētes prasības un ieviestās izmaiņas nacionālā regulējumā.....	22
2.1.1. Politiski nozīmīgas personas (PNP); PNP definīcija un prasības PNP uzraudzībā.....	25
2.1.2. Patiesā labuma guvēju (PLG) reģistrs, reģistra ieviešana, PLG datu pieejamība un turpmākā pielietojamība.....	31
3. <u>Kredītiestādes klientu izpēti ietekmējošie tiesiskie aspekti (2017.g. nogale - turpmāk)</u>	39
3.1. Klientu izpēti ietekmējošie aspekti starptautisko un nacionālo sankciju prasību ievērošanā.....	39
3.2. Klientu izpēti ietekmējošie aspekti personas datu aizsardzības prasību ievērošanā.....	53
Kopsavilkums.....	62
Anotācija krievu valodā.....	66
Anotācija angļu valodā.....	67
Pateicības.....	68
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	69

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ASV - Amerikas Savienotās Valstis;

ANO DP - Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome;

CDD – klientu izpēte (angl. *Customer due diligence, CDD*);

EDSO - Eiropas Drošības un sadarbības organizācija;

EK – Eiropas Komisija;

ES – Eiropas Savienība;

EBA – Eiropas Banku iestāde (angl. *European Banking Authority*);

EBA Vadlīnijas - Eiropas Banku iestādes Vadlīnijas NILLTFN jomā „Joint guidelines on simplified and enhanced customer due diligence and the factors credit and financial institutions should consider when assessing the ML/TF risk associated with individual business relationships and occasional transactions”;

FATF – Finanšu darījumu darba grupa, starptautiska struktūra, kura izveidota Parīzes G7 augstākā līmeņa sanāksmē 1989.gadā un kuras uzdevums ir izstrādāt starptautiskus standartus cīņā pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu;

FATF rekomendācijas - Finanšu darījumu darba grupas (FATF) rekomendācijas „Starptautiskie standarti Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai, kā arī terorisma un masveida iznīcināšanas ieroču izplatīšanas finansēšanas novēršanai”;

FIB - ASV Federālais izmeklēšanas birojs (angl. *Federal Bureau of Investigation's Counterproliferation Center, FIB*);

FIV – ES Finanšu izlūkošanas vienība; (angl. *FIU*); LR *šeit* – Kontroles dienests;

FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija;

FKTK noteikumi – Finanšu un kapitāla tirgus komisijas normatīvie noteikumi;

FM – Finanšu ministrija;

IKS – (kredītiestādes) iekšējās kontroles sistēma;

KĀDP (lēmums) - Eiropas Savienības kopējās ārpolitikas un drošības politikas (lēmums);

Kontroles dienests – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests;

KYC - princips „*Pazīsti savu klientu*” (angl. „Know Your Customer”, *KYC*);

LAPK - Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss;

LKA – Latvijas Komerčbanku asociācija;

LR – Latvijas Republika;

MK – Ministru Kabinets;

MK noteikumi – Ministru kabineta noteikumi;

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas III direktīva (tālāk arī – **NILLTFN III direktīva**) - Direktīva 2005/60/EK (2005. gada 26. oktobris) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai;

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas IV direktīva (tālāk arī – **NILLTFN IV direktīva**) - EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK;

NILLTF - Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšana;

NILLTFN - Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana;

NILLTFN likums - Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums;

OFAC – ASV Finanšu ministrijas Ārzemju aktīvu kontroles birojs (angl. *Office of Foreign Assets Control*, OFAC)

PLG – patiesā labuma guvējs;

PNP – politiski nozīmīga persona;

SWIFT – vispasaules finansiāli drošu ziņojumapmaiņas pakalpojumu sniedzējs
(detalizētāk sk. mājaslapā www.swift.com)

UR – Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs.

IEVADS

Autore maģistra darba tēmu ir izvēlējusies „Kredītiestādes klientu izpētes tiesiskie aspekti”.

Maģistra darba **tēmas aktualitāti** apliecina LR Finanšu sektora attīstības plāna 2017.-2019.g. rodamā informācija, kurā ietverta pasākumu īstenošanas mērķis deklarēts šādi - attīstīt stabilu, drošu un starptautiski konkurētspējīgu finanšu sektoru ar inovatīvu finanšu pakalpojumu pieejamību, kas nodrošinātu ilgtspējīgu Latvijas tautsaimniecības izaugsmi un Latvijas kā reģionālā finanšu pakalpojuma centra pozīcijas nostiprināšanu. Savukārt kā viena no Finanšu sektora attīstības plāna prioritātēm izvirzīta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma novēršanas atbilstības un valsts reputācijas paaugstināšana. Saskaņā ar NILLTFN starptautiskajiem standartiem (FATF Rekomendācijām), valstij ir jāizprot savi nacionālie NILLTF riski un, balstoties uz šo vērtējumu, jāpiemēro uz risku balstīta pieeja, lai nodrošinātu, ka darbības, kas vērstas uz NILLTF risku novērtēšanu vai samazināšanu, būtu samērojamas ar identificēto risku nozīmīgumu. Iepazīstoties ar valsts izstrādāto Pasākumu plānu NILLTF risku ierobežošanai 2017.-2019.gadam¹, secināts, ka Latvija jau ir veikusi nozīmīgus pasākumus, lai ieviestu un nodrošinātu starptautiskiem standartiem atbilstošu tiesisko un institucionālo ietvaru, kā arī ir sagatavots nacionālais NILLTF risku novērtējums. Lai gan nacionālajā NILLTF risku novērtējumā (tālāk – Novērtējums) pašreizējais noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas līmenis novērtēts kā vidēji augsts; terorisma finansēšanas draudu līmenis - kā zems, tomēr Novērtējumā detalizēti uzskaitīti tie noziedzīgi nodarījumi, kas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomā rada visbūtiskākos draudus, - bez korupcijas, kukuļošanas, noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā, krāpšanas un kontrabandas, citastarp, minēts, ka proporcionāli lielāks apdraudējums rodas no:

- ārvalstīs izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, kā rezultātā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija notiek Latvijā vai ļaunprātīgi izmantojot Latvijas banku sistēmu;

¹ Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ierobežošanai 2017.-2019.gadam. Pieejams: http://www.kd.gov.lv/images/Downloads/useful/NILLTFN_plans.pdf [aplūkots 30.11.2017.]

- kredītiestāžu ārvalstu klientu bāzes paaugstinātas koncentrācijas (t.i., lielu finansiāli spēcīgu NVS valstu grupu darbība caur vairākām Latvijas kredītiestādēm, kas apkalpo ārvalstu klientus, it īpaši – liels skaits necaurspīdīgu savstarpēju darījumu iekšbankā vai Latvijas finanšu sektora ietvaros bez atbilstoša ekonomiska pamatojuma);
- Latvijas, Eiropas Savienības, Apvienoto Nāciju organizācijas noteikto sankciju pārkāpumu vai apiešanas īstenošana, izmantojot Latvijas finanšu sistēmu u.c.

Papildus tam, Pasākumu plānā NILLTF risku ierobežošanai 2017.-2019.gadam detalizēti analizēta **finanšu sektora ievainojamība** (resp., nepilnības un vājie posmi valsts NILLTF novēršanas spējās) un analizēti faktori, kas vistiešākajā veidā to ietekmē:

- kredītiestāžu, kas darbojas paaugstinātā NILLTF riska zonā (ārvalstu klientu apkalpošana), paaugstinātā NILLTF riska uzņemšanās, kas neatbilst spējai nodrošināt minētā riska pietiekamu pārvaldību, kā arī:
- ievērojamu banku sektora daļu veido kredītiestādes, kas koncentrējušās uz ārvalstu klientu apkalpošanu, kam raksturīga virkne paaugstinātu riska faktoru;
- ārvalstu klientu apkalpojošo banku korespondējošās attiecības ar NVS valstu kredītiestādēm, kas kā neatņemama sastāvdaļa figurē visās lielās apjoma krāpnieciskās shēmās, kurās pēdējo gadu laikā ir minētas Latvijas kredītiestādes, kas apkalpo ārvalstu klientus;
- kredītiestāžu vēlme gūt peļņu augsta NILLTF riska darījumos, neveicot adekvētu riska ierobežošanu;
- iekšējās kontroles sistēmu (tālāk – IKS) nepietiekama neatkarība, ko rada būtiski trūkumi organizatoriskajā struktūrā (korporatīvās pārvaldības principu nepietiekama ievērošana, t.sk., banku akcionāru iesaiste IKS vadībā);
- nepietiekama personāla kompetence IKS ietvaros un trūkumi personiskās atbildības nodrošinājuma jomā;
- neatbilstošas IT sistēmas NILLTF risku pārvaldībā;
- formāla klientu padziļinātās izpētes prasību izpilde.

Maģistra darba **mērķis** ir analizēt viena no likuma subjektiem - kredītiestādes pienākumu veikt klienta izpēti, darba ietvaros detalizēti aplūkojot un analizējot klienta izpētes pasākumu prasību ievērošanu attiecībā uz kredītiestādes klientiem.

Darba **uzdevums** ir uz veiktās analīzes pamata rast iespējamus risinājumus tiesību normu nepilnību novēršanai un iespējamai papildināšanai. Darbā ir analizēts tiesiskais regulējums normatīvo tiesību aktu redakcijā līdz 2017. gada 06.decembrim.

Maģistra darba mērķa sasniegšanai autore izmantoja šādas **zinātniski pētnieciskās metodes**:

1) salīdzinošo metodi, darba ietvaros salīdzinot Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas likuma (tālāk - NILLTFN likuma), Kredītiestāžu likuma, Komerclikuma u.c. tiesību normas, kas Latvijā regulē klienta izpētes jautājumus;

2) vēsturisko metodi, pētot un savstarpēji salīdzinot NILLTFN III direktīvas un pēc tam – NILLTFN IV direktīvas prasības; kā arī NILLTFN likuma vairākas, vēsturiskās redakcijas un pašreizējo;

3) analītisko metodi, analizējot maģistra darba temata ietvaros aplūkotās tiesību normas un to ieviešanas izaicinājumus praksē;

4) induktīvo un deduktīvo metodi. Ar induktīvo metodi, pamatojoties uz gadījumiem praksē, tika gūti atbilstoši secinājumi, un attiecīgi – ar deduktīvo metodi – no vispārīgā teorētiskā aspekta – analizēti praktiski gadījumi saistībā ar maģistra darbā pētāmo tematu.

Maģistra darba struktūra veidota **nodaļās**, un tās sadalītas **apakšnodaļās**. Darba **pirmajā nodaļā** analizēts kredītiestādes klientu izpētes tiesiskais regulējums un klientu izpētes prasību ievērošanas līdzšinējais tiesiski regulatīvais pamatojums, sniegts NILLTFN/sankciju jomas normatīvās bāzes raksturojums.

Maģistra darba **otrā nodaļā** veltīta ES Direktīvās - NILLTFN III direktīvā un pēc tam – NILLTFN IV direktīvā ietverto klientu izpētes prasību un ieviesto izmaiņu nacionālajā regulējumā analīzei.

Maģistra darba **trešā nodaļā** tiek analizēti klientu izpēti ietekmējošie aspekti starptautisko un nacionālo sankciju prasību ievērošanā, kā arī personas datu aizsardzības prasību ievērošanā.

Darbs satur arī **secinājumus** – kopsavilkuma veidā, kurā atspoguļotas galvenās tēzes, kas radušās maģistra darba izstrādes gaitā.

Maģistra darbu izstrādājot, darba autore izmantoja starptautiskos normatīvos aktus, nacionālos normatīvos aktus, speciālo literatūru, publikācijas un elektroniskos resursus, kas ietver ziņas par pētāmo darba tematu, kā arī konkrētas kredītiestādes, kas ir autores darbavieta, iekšējos normatīvos dokumentus, tādējādi ļaujot veikt vispusīgu analīzi un izdarīt secinājumus, kā arī veidot savu viedokli par pētāmo maģistra darba tematu.

1. KREDĪTIESTĀDES KLIENTU IZPĒTES TIESISKAIS REGULĒJUMS UN KLIENTU IZPĒTES PRASĪBU IEVĒROŠANAS PAMATOJUMS

1.1. NILLTFN jomas normatīvās bāzes vispārīgs raksturojums

“NILLTF risks – ietekme un iespējamība, ka kredītiestāde var tikt izmantota noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā vai terorisma finansēšanā”², kas var rezultēties kā iespēja, ka personas, kas noziedzīgu darbību rezultātā ieguvušas mantu vai finanšu līdzekļus, izmantos NILLTFN likuma³ subjekta sniegtos pakalpojumus, līdzekļu legālas izcelsmes piešķiršanai vai arī līdzekļu izcelsmes slēpšanai. Terorisma finansēšanas risks ir iespēja, ka NILLTFN likuma subjekta sniegtos pakalpojumus izmantos terora aktu un teroristu finansēšanai un atbalstīšanai.

Cīņas pret „naudas atmazgāšanu” mērķis ir novērst iespēju, ka finanšu līdzekļi, kas iegūti laupīšanu, krāpšanu, narkotiku vai cilvēku tirdzniecību vai citu noziedzīgu nodarījumu rezultātā, tiek padarīti šķietami legāli (slēpjot to noziedzīgo izcelsmi), izmantojot banku vai citu finanšu iestāžu sniegtos pakalpojumus. Savukārt, cīņas pret terorisma finansēšanu mērķis ir - nepieļaut, ka ar banku vai citu finanšu iestāžu starpniecību tiek sniegts finansiāls atbalsts teroristiem vai terora aktu rīkošanai.⁴

Efektīva noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas (tālāk – NILLTF) novēršanas sistēma ir būtiska, lai nodrošinātu cīņu ar noziedzību, kā arī lai nodrošinātu finanšu sektora un valsts reputāciju starptautiskā līmenī. Viens no galveniem paņēmieniem kredītiestādei „cīņā pret „naudas atmazgāšanu” un teroristu finansēšanu ir klientu identifikācija, vārdu sakot, klienta pilnīga izmeklēšana, kas ietver klienta pilnīgu pārbaudi, identitātes nodibināšanu, darījumu attiecību mērķi un būtību, kā arī klienta līdzekļu izcelsmi (resp., **klientu izpētes pasākumi – autores piebilde**). Turklāt iegūtos dokumentus un informāciju ir regulāri jāatjauno un jāsaplabā (..) pēc tā, kad darījumu attiecības ar klientu ir beigušās”⁵.

² Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi: FKTK 2016. gada 23.septembra normatīvie noteikumi nr. 154. [28.09.2016. red.]

³ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]

⁴ Kredītiestāžu pienākums identificēt savus klientus. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/klientu-aizsardziba/informacija-par-cinu-pret-naud/kreditiestazu-pienakums-identi1.html> [aplūkots 30.09.2017.]

⁵ Liepa, D., Mg. iur.: Direktīva 2015/849 – uzlabojumi un to efektivitāte cīņā pret nelikumīgu iegūtu līdzekļu un teroristu finansēšanu. Zinātnisko rakstu krājums pēc IV. Starptautiskās zinātniski praktiskās konferences “Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā:

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana balstās uz dažādos līmeņos akceptētu un atšķirīgu veidu tiesisko regulējumu. NILLTF novēršanas normatīvo bāzi var iedalīt pēc vairākiem kritērijiem:

1. pēc normatīvos aktus izdevušām starptautiskām institūcijām, kas izdod normatīvos aktus un citu regulējumu (ieteikumus; vadlīnijas u.c): Eiropas Padome, Eiropas Savienība, FATF, ANO, starpvalstu, atsevišķas valsts dažādu institūciju izdotie normatīvie akti.

2. Pēc izdotā akta rakstura: normatīvs raksturs (Konvencijas, direktīvas, likumi, likuma pamatoti akti);

vai rekomendējošs raksturs (FATF Rekomendācijas, ANO rezolūcijas u.c.);

3. Pēc izdotā normatīvā akta hierarhijas: Starptautiskā konvencija, Direktīva, starpvaldību līgums, Ministru Kabineta noteikumi, uzraudzības institūciju (FKTK u.c.) izdotie normatīvie akti, finanšu iestāžu iekšējie normatīvie dokumenti.

4. pēc piemērojamo sankciju jomas: krimināltiesiskā, administratīvi tiesiskā, politiskā joma, piem., FATF saraksts par valstīm un teritorijām, kuras nepietiekami cīnās ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, tā dēvētais FATF „melns saraksts”.⁶

Starptautiskā līmenī likumdošana cenšas vienlaicīgi risināt vairākus savstarpēji saistītus NILLTF apkarošanas aspektus, taču kopīgais mērķis ir izveidot vienotu politiku un principus cīņai ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Kaut gan (..) principi nav vienviet deklarēti, analizējot starptautiskos normatīvos aktus, varam konstatēt šādas vienojošas politikas un principus:

1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir nozīmīga problēma;

2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana jābalsta uz vienādu izpratni un valstu starptautisku sadarbību;

3. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanā nepieciešams izveidot reāli efektīvu juridisko un institucionālo bāzi,

4. Finanšu institūciju klientu noslēpums nav šķērslis noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanā⁷.

ekonomiski-politisko un tiesisko attiecību aktuālās problēmas” materiāliem. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija Rīgas Stradiņa universitāte Daugavpils Universitāte Uniwersytet Przyrodniczo Humanistyczny w Siedlcach, 2016, 354. – 355. lpp. Pieejams: <http://bsa.edu.lv/docs/konf11122015.pdf> [aplūkots 12.09.2017.]

⁶ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA P&KO, 2007, 38.lpp.

⁷ Lieljuksis A. 2007, 39.lpp.

NILLTFN parasti tiek īstenota starptautiskā vidē. Lai pēc iespējas izvairītos no ierobežotas ietekmes, NILLTFN pasākumos tiek ņemta vērā starptautiskā koordinācija un sadarbība. Jābilst, ka normatīvie akti (ES direktīvas, regulas u.tml.) NILLTFN jomā parādījās jau 90.gados - 1990. gadā parādījās sākotnējās FATF 40 rekomendācijas (cīņai ar narkotiku nelikumīgā apritē iegūtās naudas iepludināšanu finanšu sistēmā); 1991. gads iezīmīgs ar ES NILLTFN I direktīvu 1991/308/EK; 1996. gadā tika pārskatītas iepriekš minētās FATF 40 rekomendācijas (lai cīnītos ar jaunākajām naudas atmazgāšanas tipoloģijām), un 2001. gadā – papildus 9 FATF rekomendācijas (lai cīnītos ar terorisma finansēšanu). 2003. gadā notiek līdz tam brīdim spēkā esošo FATF rekomendāciju pārskatīšana; savukārt 2012. gadā tiek atjaunotas FATF 40 rekomendācijas (tajās iekļautas 9), kas galu galā rezultējas kā jauni starptautiskie standarti cīņai ar naudas atmazgāšanu, kā arī terorisma un proliferācijas (masu iznīcināšanas ieroču nelikumīgas izplatīšanas) finansēšanu.

ES rīcībā ir īpaši ieteicams ņemt vērā FATF ieteikumus un instrumentus, kurus izstrādājušas citas starptautiskās organizācijas cīņai pret NILLTF. Efektīvākai cīņai pret NILLTF, tiesību aktus ir vēlams pielāgot FATF 2012.gada februārī pieņemtajiem Starptautiskajiem standartiem par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanu un ieroču izplatīšanas apkarošanu⁸.

Savukārt, līdz ar 2015. gadu NILLTFN jomā aizsākas būtiski „kvalitatīvs lēciens” ar visaptverošām un stingrākām prasībām - šajā gadā vēlreiz notiek FATF rekomendāciju pārskatīšana, bez tam parādās jauna ES direktīva - 2015.gada 20.maijā tika publicēta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr.684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK (tālāk – NILLTFN IV direktīva)⁹. NILLTFN IV direktīvas transponēšanas termiņš ir līdz 2017.gada 26.jūnijam, taču ES dalībvalstis, t.sk., arī Latvija, savulaik apņēmusies to ieviest pirms laika. Eiropas Komisija

⁸ Likumprojekta „Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FEB181B5B41A0CA4C2258144002CC7CC?OpenDocument#b> [aplūkots 12.10.2017.]

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2015/849/ES (2015.gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK. Pieņemta 20.05.2015. [05.06.2015. red.]

2016.gada 6.jūlijā publicējusi priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai ar kuru tiek grozīta direktīva 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai terorisma finansēšanai un ar kuru groza direktīvu 2009/101/EC (tālāk - NILLTFN IV direktīvas grozījumu priekšlikums 2016/0208 (COD)). NILLTFN IV direktīvas grozījumu priekšlikumā 2016/0208 (COD)¹⁰ iekļautais transponēšanas termiņš ES dalībvalstīm ir 12 mēneši pēc minētās direktīvas publicēšanas oficiālajā Eiropas Savienības mājaslapā.

Nacionālā līmenī likumdošanas sistēmu dažādības, kā arī atšķirīgās valstu pieejas starptautisko normatīvo aktu prasību iekļaušanai nacionālajos likumos dēļ izveidojusies noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas definējuma dažādība(..) Neskatoties uz nacionālo normu dažādību, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darbību definējuma pamatnostādnes, kas definētas starptautiskajos tiesību aktos, nacionālajos tiesību aktos tiek saglabātas ¹¹.

Normatīvu tiesiskā regulējuma bāzi NILLTFN jomā Latvijas Republikā var iedalīt šādās piecās pamata iedaļās:

1. starptautiskie tiesību akti, kā arī - virkne cita starptautiskā regulējuma, kas kredītiestādēm Latvijā nav tieši saistoši, taču attiecībā uz kredītiestādes darbības atbilstību tieši attiecināmi – ārvalstu organizāciju ieteikumi, vadlīnijas un labākā prakse, piem., jau pieminētās FATF Rekomendācijas; „USA Patriot Act” un Wolfsberg grupas standarti (minētie dokumenti kredītiestādei saistoši, ja tā vēlas uzturēt korespondentattiecības); Bāzeles Banku uzraudzības komitejas vadlīnijas (piem., „Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism: revisions to correspondent banking annex – final document” ¹²) un „Bank Secrecy Act Anti-Money Laundering Examination Manual”;

2. ES normatīvie akti (ES direktīvas, regulas u.tml.), t.sk., 26.06.2017. EBA Vadlīnijas NILLTFN jomā - „Joint guidelines on simplified and enhanced customer due diligence and the factors credit and financial institutions should

¹⁰ European Parliament 09.03.2017. REPORT on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC (COM(2016)0450 – C8-0265/2016 – 2016/0208(COD)) Pieejams:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bREPORT%2bA8-2017-0056%2b0%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fEN> [aplūkots 14.09.2017.]

¹¹ Lieljuksis A. 2007, 40.lpp.

¹² Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism: revisions to correspondent banking annex – final document. Pieejams: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d405.htm> [aplūkots 20.09.2017.]

consider when assessing the ML/TF risk associated with individual business relationships and occasional transactions”¹³;

3. Latvijas Republikas likumi;

4. Ministru Kabineta noteikumi, FKTK normatīvie noteikumi; FKTK normatīvie ieteikumi; Latvijas Bankas noteikumi u.tml.;

5. LR finanšu sektora pašregulācijas dokumenti - 02.11.2017. LKA apstiprinātās¹⁴ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju ievērošanas (AML/CFT) politika un vadlīnijas¹⁵ - detalizētāk aplūkoti darba 3.1. punktā.

1.2. Klientu izpētes prasību ievērošanas pamatojums kredītiestādē. Klientu izpēti ietekmējošie faktori

1.2.1. Principa „Pazīsti savu klientu” (KYC) realizācija

Starptautiskā līmenī kredītiestādēm noteiktais pienākums identificēt savus klientus un, pamatojoties uz kredītiestādes veikto NILLTF risku novērtējumu, veikt gan kredītiestādes potenciālo, gan kredītiestādes esošo klientu izpēti - šādas prasības izriet no atjaunoto FATF Rekomendāciju¹⁶, kuras tika atjaunotas 2012.gada februārī, prasībām. Šo pārstrādāto FATF Rekomendāciju ietvarā (FATF ieteikums nr. 10 un 11.) kredītiestādēm ir noteikta vairāku pienākumu virkne (sk. sadaļā D. *Preventive measures. Customer Due diligence and record keeping*). Bez tam, klientu izpētes pienākums izriet no sākotnēji NILLTFN III Direktīvā¹⁷ ietvertā, vēlāk – arī NILLTFN IV Direktīvā kredītiestādei noteiktā pienākuma īstenot principu „Pazīsti savu klientu”.

¹³ EBA Final Guidelines „Joint guidelines under Articles 17 and 18(4) of Directive (EU) 2015/849 on simplified and enhanced customer due diligence and the factors credit and financial institutions should consider when assessing the money laundering and terrorist financing risk associated with individual business relationships and occasional transactions (the Risk Factors Guidelines). Pieejams: <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+%28JC+2017+37%29.pdf> [aplūkots 05.10.2017.]

¹⁴ Finanšu noziegumu novēršanai un apkarošanai izstrādāta banku nozares politika. Pieejams: <http://www.lka.org.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/finanshu-noziegumu-noveershanai-un-apkaroshanai-izstraadaata-banku-nozares-pashregulaacijas-politika/> [aplūkots 03.11.2017.]

¹⁵ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju ievērošanas (AML/CFT) politika un vadlīnijas. Pieejams: [http://www.lka.org.lv/en/compliance/LKA_politika_LV%20\(2\).pdf](http://www.lka.org.lv/en/compliance/LKA_politika_LV%20(2).pdf) [aplūkots 03.11.2017.]

¹⁶ FATF Recommendations (2012), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, updated October 2016, FATF, Paris, France. Pieejams: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf [aplūkots 04.10.2017.]

¹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2005/60/EK (2005. gada 26. oktobris) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai (Dokuments attiecas uz EEZ). Pieņemta 26.10.2005. [25.11.2005. red.]

Nacionālajā līmenī, Latvijā, kredītiestādēm noteiktais pienākums identificēt savus klientus un, pamatojoties uz kredītiestādes veikto NILLTF risku novērtējumu, veikt gan potenciālo, gan kredītiestādes esošo klientu izpēti - šādas prasības izriet arī no LR normatīvu tiesiskā regulējuma bāzes NILLTFN jomā (detalizēti aplūkots darba 1.1. punktā).

Lai to īstenotu, kredītiestādes pienākums ir iegūt informāciju par klientiem un viņu naudas līdzekļu izcelsmi. Šis princips paredz, ka kredītiestādei ir jāzina, kas ir tās klienti, un vēl pirms darījumu attiecību uzsākšanas, tai ir jāsaprot, kādiem mērķiem klients plāno izmantot attiecīgās kredītiestādes pakalpojumus, jāpārzina klienta veikto darījumu ekonomiskais pamatojums un/vai būtība, kā arī jāpārlicinās, ka klienta, t.sk., klienta pārstāvju un klienta patieso labuma guvēja naudas vai citu līdzekļu izcelsme ir legāla.

Īstenojot „Pazīsti savu klientu” principu, kredītiestāde klienta izpētes sākotnējā posmā veic klienta identifikāciju, noskaidro patieso labuma guvēju, pārlicinoties par tā atbilstību, iegūst informāciju par darījuma attiecību mērķi un paredzamo būtību¹⁸; klienta izpētes sākotnējā posmā laikā tā veic šādas darbības:

- identificē klientu, kā arī tā pārstāvi(-vjus), iegūstot **personu apliecināša dokumenta** kopiju;
- noskaidro **politiski nozīmīgas personas** statusu;
- iegūst informāciju par klienta, tā pārstāvja(-vju) personisko vai **saimniecisko darbību**, kā arī detalizētu informāciju par klienta līdzšinējās **labklājības**, kā arī - **naudas līdzekļu izcelsmi**;
- noskaidro informāciju par **patieso labuma guvēju**;
- iegūst informāciju par **darījuma attiecību mērķi un to paredzamo būtību**;
- noskaidro **klienta nodokļu rezidenci**;
- veic **darījumu uzraudzību** un iegūst informāciju un dokumentus, kuri pamato kontos veiktos darījumus;
- veic klientu izpētes gaitā iegūto dokumentu, datu un informācijas uzglabāšanu un **regulāru aktualizēšanu**.¹⁹

¹⁸ Likumprojekta „Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FEB181B5B41A0CA4C2258144002CC7CC?OpenDocument#b> [aplūkots 12.10.2017.]

¹⁹ Latvijas Komerbanku asociācijas Faktu lapa: Kāpēc bankas jautā? Pieejams: http://lka.org.lv/lv/banku-klientiem/dokumenti/kapec_banka_jauta_Faktu_lapa_lat_2016_final.pdf [aplūkots 30.09.2017.]

Detalizētāk pievērsoties kredītiestādes pienākumam klienta izpētes ietvaros veikt potenciālā klienta identifikāciju, atbilstoši LR normatīvo aktu prasībām, kredītiestādes pienākums ir identificēt potenciālo klientu vēl pirms darījuma attiecību uzsākšanas. Kredītiestāde identificē fizisku personu, pieprasot uzrādīt derīgu personu apliecinošu dokumentu, un pārlicinoties, ka personu apliecinošais dokuments nav iekļauts nederīgo dokumentu reģistrā (saskaņā ar MK “Noteikumi par nederīgo dokumentu reģistru”²⁰). Personu apliecinošu dokumentu veidi ir – pase (pilsoņa pase, nepilsoņa pase, diplomātiskā pase, dienesta pase, bezvalstnieka ceļošanas dokuments, bēgļa ceļošanas dokuments, ceļošanas dokuments personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss) un personas apliecība (pilsoņa, nepilsoņa, LR akreditētas starptautiskās organizācijas, diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības personāla personas apliecība, pagaidu aizsardzībā esošas personas apliecība).

Identificējot juridisko personu, kredītiestāde pārbauda: juridiskās personas dibināšanas un tiesiskās reģistrācijas faktu; ziņas par klienta juridisko adresi; identificē personas, kas ir tiesīgas pārstāvēt juridisko personu, izmantojot derīgu personu apliecinošu dokumentu; pilnvaru vai citu dokumentu, kas apliecina šo personu tiesības pārstāvēt juridisko personu darījumu attiecībā ar kredītiestādi.

Papildus kredītiestāde nosaka:

- vai potenciālam klientam ir politiski nozīmīgas personas (tālāk – PNP) statuss;
- noskaidro informāciju par potenciālā klienta patieso labuma guvēju (tālāk – PLG) un
- noskaidro potenciālā klienta nodokļu rezidenci.

Kredītiestāde noskaidro, vai tā ir tiesīga potenciālam klientam piešķirt PNP²¹ statusu, ja tās klients ir:

- persona, kas ieņem vai ir ieņēmusi publiski nozīmīgu amatu Latvijā vai ārvalstīs;
- persona, kas ir ģimenes loceklis vai radnieks personai, kas ieņem vai ir ieņēmusi publiski nozīmīgu amatu Latvijā vai ārvalstīs;
- persona, kas ir cieši saistīta ar personu, kas ieņem vai ir ieņēmusi publiski nozīmīgu amatu Latvijā vai ārvalstīs.

²⁰ Noteikumi par nederīgo dokumentu reģistru: Ministru kabineta 2012.gada 16.oktobra noteikumi Nr.708 [07.09.2017. red.]

²¹ „politiski nozīmīgas personas” definīcija - sk. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [30.11.2017. red.]

Kredītiestāde tās potenciālam klientam nosaka klienta PLG²² – resp., noskaidro, vai klienta PLG ir:

- fiziskā persona, kura ir klienta — juridiskās personas — īpašnieks vai kura kontrolē klientu, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz:
 - attiecībā uz juridiskajām personām — fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē,
 - attiecībā uz juridiskiem veidojumiem — fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks vai pārraudzītājs (pārvaldnieks).

Bez iepriekš minētā, kredītiestādes pienākums no tās potenciālā klienta ir noskaidrot klienta nodokļu rezidenci un nodokļu maksātāja reģistrācijas numuru, ja klients ir nodokļu rezidents valstī, kas iesaistījies globālajā automatiskajā informācijas apmaiņā par finanšu kontiem²³, kā arī noskaidrot, vai klients ir ASV nodokļu rezidents (Likuma par nodokļiem un nodevām²⁴ izpratnē).

Kredītiestādes pienākumu detalizēti iztaujāt klientu, veikt klienta izpēti, reglamentē NILLTFN likuma 28. panta pirmā daļa²⁵, kas nosaka, ka kredītiestādei ir tiesības pieprasīt no saviem klientiem, un savukārt klientiem ir pienākums sniegt klienta izpētei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus, t.sk., par patiesajiem labuma guvējiem, klientu veiktajiem darījumiem, klientu un PLG saimniecisko, personisko darbību, finansiālo stāvokli, naudas vai citu līdzekļu avotiem.

Klienta izpēte neaprobežojas tikai ar potenciālā klienta sākotnējo izpēti; klienta izpēte darījumu attiecību ietvaros ir uz risku novērtējumu balstīts pasākumu kopums, kura ietvaros kredītiestāde ne tikai veic turpmāko PLG informācijas noskaidrošanu, kā arī iegūst informāciju par darījuma attiecību mērķi un paredzamo būtību; papildus tam:

²² „patiesā labuma guvēja” definīcija - sk. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [30.11.2017. red.]

²³ Kārtība, kādā finanšu iestāde izpilda finanšu kontu pienācīgas pārbaudes procedūras un sniedz Valsts ieņēmumu dienestam informāciju par finanšu kontiem: Ministru kabineta 2016.gada 5.janvāra noteikumi Nr.20 [09.01.2017. red.]

²⁴ Par nodokļiem un nodevām: LV likums. Pieņemts 02.02.1995 [01.09.2017. red.]

²⁵ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]

- 1) pēc darījumu attiecību uzsākšanas veic to uzraudzību;
- 2) nodrošina klienta izpētes gaitā iegūto dokumentu, datu un informācijas uzglabāšanu un regulāru aktualizēšanu ²⁶.

Tas nozīmē, ka kredītiestādei, gan uzsākot darījuma attiecības ar klientu, gan darījumu attiecību ietvaros, tās pienākums ir uzraudzīt darījuma attiecības; uzraudzības pasākumi ietver sevī virkni pārbažu, kuras apstiprina, ka ar klientu nodibināto darījuma attiecību laikā slēgtie darījumi tiek veikti saskaņā ar kredītiestādes rīcībā esošo informāciju par klientu, par tā saimniecisko darbību, riska profilu, līdzekļu izcelsmi u.tml. Nosakot klienta izpētes apjomu un kārtību, kredītiestāde ņem vērā NILLTF riskus, ko rada klienta rezidences (reģistrācijas valsts), klienta juridiskā forma, darbības veids un veiktie darījumi.²⁷

Savukārt, NILLTFN likuma 28. panta otrā daļa²⁸ nosaka, ka gadījumā, ja klients atsakās sadarboties ar kredītiestādi un nesniedz pieprasīto informāciju vai dokumentus, vai nesniedz tos pietiekamā apjomā; resp., ja kredītiestāde neiegūst NILLTFN likuma 11. un 11.¹ panta prasību izpildei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus apjomā, kas tai ļauj veikt pārbaudi pēc būtības, kredītiestādei ir pienākums izbeigt darījuma attiecības ar klientu un pieprasīt klienta saistību pirmstermiņa izpildi; kā arī šādos gadījumos kredītiestāde lemj par darījuma attiecību izbeigšanu arī ar citiem klientiem, kuriem ir tie paši patiesie labuma guvēji, vai par šādu klientu saistību pirmstermiņa izpildes pieprasīšanu.

Detalizētu un izsmeļošu pārskatu par ~90 pasaules valstu finanšu sektorā sasniegto līmeni principa „Pazīsti savu klientu” ievērošanā, laika periodā līdz 2016. gada sākumam, uz ~670 lapām (!) var iegūt auditorkompānijas PWC apkopotajā apjomīgā un visaptverošā materiālā „Know Your Customer: Quick Reference Guide” (*Understanding global KYC differences*) ²⁹.

Principu „Pazīsti savu klientu” šobrīd, Latvijā, 2017.gada nogalē, reglamentē šādi būtiskākie LR pieņemtie un spēkā esošie NILLTFN/sankciju jomas normatīvie

²⁶ Grasis J. Banku darbības tiesiskā vide. Rīga: Latvijas Komerčbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, 2008, 100.lpp.

²⁷ Ibid. Grasis J., 2008, 100.lpp.

²⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]

²⁹ „Know Your Customer: Quick Reference Guide” (*Understanding global KYC differences*). Pieejams: <https://www.pwc.lu/en/anti-money-laundering/docs/pwc-kyc-qrg-final-interactive-2016.pdf> [aplūkots 03.11.2017.]

akti: NILLTFN likums³⁰; FKTK Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm³¹; FKTK Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi³²; FKTK Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldības personālrresursu un personāla apmācības nodrošināšanas normatīvie noteikumi³³; FKTK Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldības informācijas tehnoloģiju nodrošinājuma normatīvie noteikumi³⁴; FKTK Korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi³⁵; MK noteikumi „Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem”³⁶; FKTK Ieteikumi kredītiestādēm aizdomīgu darījumu pazīmju konstatēšanai³⁷; Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums³⁸; kā arī MK noteikumi „Starptautisko un nacionālo sankciju izpildes kārtība”³⁹; MK „Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā”⁴⁰.

³⁰ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]

³¹ Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: FKTK 2015. gada 23.decembra normatīvie noteikumi nr. 234 [31.12.2015. red.]

³² Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi: FKTK 2016. gada 23.septembra normatīvie noteikumi nr. 154. [28.09.2016. red.]

³³ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldības personālrresursu un personāla apmācības nodrošināšanas normatīvie noteikumi: FKTK 2016. gada 20.decembra normatīvie ieteikumi nr. 214 [28.12.2016. red.]

³⁴ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldības informācijas tehnoloģiju nodrošinājuma normatīvie noteikumi: FKTK 2016. gada 28.decembra normatīvie ieteikumi nr. 219 [31.12.2016. red.]

³⁵ Korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi: FKTK 2017. gada 22.augusta normatīvie ieteikumi nr. 122 [29.08.2017. red.]

³⁶ Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem: Ministru kabineta 2017. gada 14.novembra noteikumi Nr. 674 [01.05.2018. red.], stāties spēkā 01.05.2018.

³⁷ Ieteikumi kredītiestādēm aizdomīgu darījumu pazīmju konstatēšanai: FKTK 2017. gada 25.septembra normatīvie ieteikumi nr. 152 [25.09.2017. red.]

³⁸ Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums: LV likums. Pieņemts 15.02.2016 [01.03.2016. red.]

³⁹ Starptautisko un nacionālo sankciju izpildes kārtība: Ministru kabineta 2016. gada 15.jūlija noteikumi Nr. 468 [22.07.2016. red.]

⁴⁰ Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā: Ministru kabineta 2016. gada 8.marta noteikumi Nr. 158 [11.03.2016. red.]

1.2.2. Klientu izpēti (CDD) ietekmējošie faktori

Saskaņā ar principu „Pazīsti savu klientu” un tā ietvaros realizēto kredītiestādes pienākumu veikt klientu izpēti, jāuzsver šādi, klientu izpēti ietekmējoši (attiecībā uz kredītiestādi kā uz atbildīgu likuma subjektu) faktori:

- kredītiestādes pienākums ievērot un garantēt klientu personas, kontu, noguldījumu un darījumu noslēpumu (Kredītiestāžu likuma ⁴¹ 61. panta pirmā daļa). Ziņas par klientu un viņa darījumiem, kuras kredītiestāde iegūst, sniedzot finanšu pakalpojumus saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem, ir neizpaužamas ziņas, kas nesatur valsts noslēpumu (Kredītiestāžu likuma 62. panta piektā daļa). Šī norma attiecas arī uz visām ziņām un dokumentiem, ko kredītiestāde iegūst, izpildot NILLTFN likuma prasības. Šādas ziņas kredītiestāde var sniegt tikai pašam klientam un to likumīgajiem pārstāvjiem, bet atsevišķos gadījumos, atbilstoši Kredītiestāžu likuma 63. panta pirmās daļas prasībām, atsevišķām valsts institūcijām un amatpersonām, kā arī citām iestādēm un amatpersonām, sniedzamas šajā likumā noteiktajā kārtībā, attiecīgos gadījumos un šīs likuma normas noteiktajā apjomā;
- attiecībā uz kredītiestādes iekšējās kontroles sistēmas (IKS) prasību ievērošanu, ikvienai kredītiestādei saglabājas pienākums ievērot FKTK „Iekšējās kontroles sistēmas izveides normatīvo noteikumu”⁴² prasības resp., pienākums izveidot kredītiestādes IKS un nodrošināt kredītiestādes būtisko risku pārvaldību. Tas nozīmē, ka saskaņā ar FKTK „Iekšējās kontroles sistēmas izveides normatīvo noteikumu”, kā arī saskaņā ar NILLTFN likuma 6.panta pirmās daļas prasībām, kredītiestādei, kura dibina attiecības ar klientu, ir jāizveido IKS; tas ir pasākumu kopums, kas ietver uz likuma prasību izpildes nodrošināšanu vērsta darbības, paredzot tam atbilstošos resursus un veicot darbinieku apmācību, lai novērstu likuma subjekta iesaistīšanos noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā un terorisma finansēšanā. Resp., saskaņā ar NILLTFN likuma 6.panta pirmā daļā noteikto, kredītiestādes pienākums ir veikt NILLTF risku novērtējumu, izveidot un nodrošināt kredītiestādes IKS, un saskaņā ar NILLTFN likuma 7.panta prasībām,

⁴¹ Kredītiestāžu likums: LV likums. Pieņemts 05.10.1995 [03.08.2017. red.]

⁴² Iekšējās kontroles sistēmas izveides normatīvie noteikumi: FKTK 2012. gada 1.novembra normatīvie noteikumi nr. 233 [20.12.2014. red.]

nodrošināt atbilstošu kārtību un apjomu, kādā balstoties uz likuma subjekta veikto klienta NILLTF riska novērtējumu un ievērojot šajā likumā u.c. normatīvajos aktos noteiktās klienta izpētes minimālās prasības, veicama klienta izpēte.

Klienta izpēte, kas sevī ietver klienta identifikāciju, klienta PLG noskaidrošanu, kā arī pilnīgas un neapstrīdamas informācijas iegūšanu par darījuma attiecību būtību un šo darījumu attiecību turpmāku pastāvīgu uzraudzību, līdz ar to ir viens no IKS pamatelementiem kredītiestādē. Piem., AS Reģionālās investīciju bankas mājaslapā⁴³ sniegta detalizēta informācija, ka šīs kredītiestādes IKS izveidota saskaņā ar „Pazīsti savu klientu” kā pamatprincipu, papildus tam, kredītiestādē ir izstrādātas NILLTFN/sankciju jomas politikas un procedūras, kā arī izstrādāti kontroles mehānismi un pieminēti būtiskākie NILLTFN/sankciju jomas pārvaldības procesi, kas kredītiestādei palīdz nodrošināt šo pārvaldību - viens no tiem - potenciālā klienta akceptēšanas procedūras, kas sevī ietver: klienta identifikācija, verifikācija; patiesā labuma guvēja noskaidrošana; plānotās sadarbības būtības noskaidrošana; klienta riska profila noteikšana un lēmumu pieņemšana; klienta darbības un darījumu uzraudzība; neparastu un aizdomīgu finanšu darījumu atklāšanas un ziņošanas kārtība; informācijas plūsmas pārvaldība – informācijas saglabāšana un tās regulāra atjaunošana.

Papildus minētajiem, klientu izpēti ietekmējošiem faktoriem, klienta izpētes pasākumi cieši saistīti arī ar:

- kredītiestādes pienākumu ievērot starptautisko un nacionālo sankciju prasības (detalizēti aplūkots darba 3.1. punktā);
- kredītiestādes pienākumu ievērot tās klientu personas datu aizsardzības prasības (detalizēti aplūkots darba 3.2. punktā).

⁴³ Reģionālā Investīciju banka: Par banku – Iekšējās kontroles sistēma. Pieejams: http://www.ribbank.com/lv/par_banku/ieksejas_kontroles_sistema [aplūkots 03.10.2017.].

2. BŪTISKĀKĀS IZMAIŅAS KLIENTU IZPĒTĒ ES REGULĒJUMĀ

2.1. ES Direktīvās ietvertās klientu izpētes prasības un ieviestās izmaiņas nacionālā regulējumā

Jābilst, ka klienta izpētes prasības ES dalībvalstīm savulaik tikušas noteiktas NILLTFN III direktīvā; īsā un koncentrētā kopsavilkuma veidā informācija par šajā, NILLTFN III direktīvā noteiktām klienta izpētes prasībām rodama ģenerālvokātes Eleanoras Šarpstones secinājumos, lietā C-235/14 – resp., šīs lietas 21.apsvērumā, minētā atsauce uz NILLTFN III direktīvu, kur „Klienta uzticamības pārbaudes pasākumi ietver: “klienta identifikāciju un klienta identitātes pārbaudi, izmantojot dokumentus, ziņas vai informāciju, kas iegūta no uzticama un neatkarīga avota” (8. panta 1. punkta a) apakšpunkts); “atbilstīgos gadījumos – faktiskā īpašnieka identifikāciju, kā arī atbilstīgu un atkarībā no riska pakāpes izraudzītu pasākumu piemērošanu, lai pārbaudītu viņa identitāti [..]” (8. panta 1. punkta b) apakšpunkts); “informācijas iegūšanu par komercdarbības attiecību mērķi un paredzamo būtību” (8. panta 1. punkta c) apakšpunkts) un “komercdarbības attiecību uzraudzību, ietverot šo attiecību gaitā veikto darījumu pārbaudi [..]” (8. panta 1. punkta d) apakšpunkts)”⁴⁴. Bez tam, sniegta atsauce uz NILLTFN III direktīvas II nodaļu (“Klienta uzticamības pārbaude”) - papildus noteikumiem par standarta klienta uzticamības pārbaudi (no 6. līdz 10. pantam), kur atsevišķas sadaļas ir par vienkāršotu klienta uzticamības pārbaudi (11. un 12. pants) un pastiprinātu klienta uzticamības pārbaudi (13. pants). No ģenerālvokātes Eleanoras Šarpstones secinājumu 78. un 79. apsvēruma iegūstams atzinums, ka NILLTFN III direktīvā ir tikuši „paredzēti trīs dažādu veidu (standarta, vienkāršoti un uzlaboti) klienta uzticamības pārbaudes pasākumi. Dalībvalstīm ir jānodrošina atbilstīga šo pasākumu piemērošana, lai novērstu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu

⁴⁴ Ģenerālvokātes Eleanoras Šarpstones [Eleanor Sharpston] secinājumi, sniegti 2015.g. 3. septembrī, lietā C-235/14 Safe Interenvios, SA pret Liberbanks, SA, Banco de Sabadell, SA, Banco Bilbao Vizcaya Argentina, SA (Audencia Provincial de Barcelona (Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu). Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=166842&doclang=LV> [aplūkots 15.10.2017.]

finansēšanai, (..) lēmums par to, kāda līmeņa klienta uzticamības pārbaudi piemērot, vienmēr jāpamato ar pārbaudāmiem motīviem.”⁴⁵

Autores ieskatā, sākotnējie apsvērumi jaunas ES direktīvas - NILLTFN IV direktīvas izveidei bija šādi:

1) nepieciešamība izveidot jaunu regulējumu ES dalībvalstu līmenī, kas aizvietotu pirms ~10 gadiem pieņemto, iepriekšējo direktīvu;

Apstiprinot jauno direktīvu, NILLTFN IV direktīva nosaka minimālus standartus cīņai pret naudas atmazgāšanu un teroristu finansēšanu, līdz ar to, ES dalībvalstīm ir iespēja īstenot stingrākus pasākumus. NILLTFN IV direktīva groza Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK (*šeit* - NILLTFN III direktīvu), tādā veidā cenšoties uzlabot iepriekš pieņemtos pasākumus. NILLTFN IV direktīva pieņem stingrākus un detalizētākus pasākumus, piemēram, rosina piemērot uz riska balstītu pieeju (6. pants), vienkāršotas (15.-17. pants) un pastiprinātas (18.-24. pants) klienta uzticamības pārbaudes, rosina dibināt centrālos reģistrus informācijas glabāšanai par faktisko īpašnieku (30.-31. pants), definē politiski redzamās personas (3. panta 9. apakšpunkts), ievieš detalizētākas prasības finanšu ziņu vākšanas vienību (Latvijā – Kontroles dienesta) sadarbībai (32.-38. pants un 49.-57. pants), kā arī atļauj administratīvo sankciju pielietošanu (58.-62. pants)⁴⁶; papildus tam jāmin šāds NILLTFN IV direktīvas izveides apsvērums:

2) jaunajā direktīvā bija jāietver atjaunotās FATF Rekomendācijas, kuras tika atjaunotas 2012.gada februārī, lai attiecībā uz ES dalībvalstīm varētu pieņemt attiecīgus pasākumus reģionālā līmenī.

2012.gada 11.aprīlī Eiropas Komisija sagatavoja ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei par galveniem atslēgas tematiem, t.sk., par uz riska faktoru balstītu pieeju, faktiskā īpašnieka identifikāciju un informācijas pieejamību, nepieciešamību pēc izvērstas klientu uzticamības procedūrām, ziņošanas un sadarbības pienākumiem. 2013.gada 5.februārī ES Komisija iesniedza priekšlikumu grozījumiem un 2015. gada 20. maijā tika pieņemta NILLTFN IV direktīva.

Detalizētāk pievēršoties NILLTFN IV direktīvas prasībām attiecībā uz klientu izpēti, tās 2.pantā noteikts, ka direktīvas prasības, attiecībā uz tās ieviešanu ES

⁴⁵ Ibid. Pieejams:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=166842&doclang=LV> [aplūkots 15.10.2017.]

⁴⁶ Liepa, D. 2016, 354. – 355. lpp. Pieejams: <http://bsa.edu.lv/docs/konf11122015.pdf> [aplūkots 12.09.2017.]

dalībvalstīs, ir piemērojamas, citastarp, arī attiecībā uz dalībvalstu kredītiestādēm; savukārt NILLTFN IV direktīvas 13. panta pirmā daļā raksturoti klienta uzticamības pārbaudes pasākumi, tie sevī ietver:

1) klienta identifikāciju un klienta identitātes pārbaudi, izmantojot dokumentus, ziņas vai informāciju, kas iegūta no uzticama un neatkarīga avota;

2) faktiskā īpašnieka identifikāciju un saprātīgu pasākumu veikšanu, lai pārbaudītu minētās personas identitāti tā, lai atbildīgais subjekts [piem., kredītiestāde] ir pārliecināts, ka tas zina, kas ir faktiskais īpašnieks, tostarp, attiecībā uz juridiskām personām, trastiem un līdzīgiem juridiskiem veidojumiem, piemērojot saprātīgus pasākumus, lai saprastu klienta īpašumtiesību un kontroles struktūru;

3) informācijas novērtēšanu un, vajadzības gadījumā, iegūšanu par darījumu attiecību mērķi un paredzamo būtību;

4) darījumu attiecību pastāvīgas pārraudzības veikšana, tostarp tādas pārbaudes veikšana, kas apstiprina, ka minēto attiecību gaitā slēgti darījumi tiek veikti saskaņā ar atbildīgā subjekta rīcībā esošo informāciju par klientu, darījumdarbību un riska profilu, tostarp, ja vajadzīgs, par līdzekļu izcelsmi, kā arī attiecīgo dokumentu, datu vai informācijas regulāras atjaunošanas nodrošināšana.

Kopsavilkumā, NILLTFN IV direktīvas nozīmīgākie papildinājumi ir šādi: izmaiņas, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu terorisma darbību finansēšanai:

- ES finanšu izlūkošanas vienību pilnvaru palielināšana un to sadarbības veicināšana;
- ar virtuālām valūtām⁴⁷ saistīto terorisma finansēšanas risku novēršana;
- ar anonīmiem priekšapmaksas instrumentiem (piem., priekšapmaksas kartēm) saistīto risku novēršana;
- rūpīgākas augsta riska trešo valstu pārbaudes;

un stingrāki pārredzamības noteikumi, lai nepieļautu nodokļu apiešanu un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju:

⁴⁷ Tudor Nistor: Virtual currencies again in the attention of the EU Parliament. New EU Parliament proposal for amending the AML4 Directive. Pieejams: <https://www.linkedin.com/pulse/new-eu-parliament-proposal-amending-aml4-directive-virtual-nistor> [aplūkots 15.10.2017.]

- pilnīga publiska piekļuve faktisko īpašnieku reģistriem personām ar leģitīmu interesi;
- dalībvalstu reģistru savstarpēja savienojamība;
- valsts iestādēm pieejamās informācijas paplašināšana par banku klientu kontiem.⁴⁸

2.1.1. Politiski nozīmīgas personas (PNP); PNP definīcija un prasības PNP uzraudzībā

Ieviešot NILLTFN IV direktīvu, vienas no galvenajām izmaiņām ES regulējumā attiecībā uz ES dalībvalstīm tika plānotas saistībā ar „politiski nozīmīgu personu” noteikšanu⁴⁹. Tam varētu būt vairāki iemesli, kā būtiskākie, autores ieskatā, saistībā ar tieši ar kredītiestādes klientu izpēti tiesiskiem aspektiem, būtu mināmi šādi:

1) iespējamo turpmāko koruptīvo risku novēršana - politiski nozīmīga persona (tālāk – PNP) tiek uzskatīta par paaugstināta riska personu, ņemot vērā tās ietekmi publiskajā sektorā, tādēļ tās finanšu darījumi ir padziļināti jāuzrauga⁵⁰. Pasaulē daudzi izmeklēšanas gadījumi ir pierādījuši, ka visbiežāk PNP prettiesisko darbību - kukuļošanu, krāpšanu, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju īsteno caur saistītām personām - radniekiem, laulātajiem, draugiem un darījumu partneriem. Tādēļ nepieciešams noskaidrot, kuri kredītiestādes klienti ir uzskatāmi par PNP, to radniekiem vai ar to cieši saistītām personām;

2) Direktīvas 2006/70/EK⁵¹ par politiski ietekmējamam personām principu iedzīvināšana un turpmāka saglabāšana – arī iepriekšējā, NILLTFN III direktīvā bija iekļauta „politiski ietekmējamās personas” definīcija - tās ir fiziskas

⁴⁸ LKA aicina aktīvi strādāt naudas atmazgāšanas novēršanas direktīvas ieviešanai Latvijā. Pieejams: <http://lka.org.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/lka-aicina-aktivi-straadaat-naudas-atmazgaashanas-noveershanas-direktivis-ieviešanai-latvijaa/> [aplūkots 12.09.2017.]

⁴⁹ Deloitte (2015). The Fourth EU Anti Money Laundering Directive. Pieejams: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/FinancialServices/investmentmanagement/ie_2015_The_Fourth_EU_Anti_Money_Laundering_Directive_Deloitte_Ireland.pdf [aplūkots 29.09.2017.]

⁵⁰ FKTK: Komerčbanku klientu anketēšana, PNP statuss. Jautājumi un atbildes par politiski nozīmīgu personu padziļinātu pārbaudi korupcijas risku novēršanas nolūkos. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/mediju-telpa/citas-publikacijas/komerčbanku-klientu-anketesana-pnp-statuss/5916-jautajumi-un-atbildes-par-politiski-nozimigu-personu.html> [aplūkots 14.09.2017.]

⁵¹ Komisijas Direktīva 2006/70/EK (2006. gada 1. augusts), ar ko nosaka īstenošanas pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2005/60/EK attiecībā uz politiski ietekmējamās personas definīciju un tehniskajiem kritērijiem vienkāršotām klienta uzticamības pārbaudes procedūrām un atbrīvojumam sakarā ar finanšu darbību, kuru veic reti vai ļoti ierobežotos apjomos. Pieņemta 04.08.2006. [24.08.2006. red.], vairs nav spēkā.

personas, kuras ieņem vai ir ieņēmušas svarīgus valsts amatus, un viņu tuvākie ģimenes locekļi vai personas, par kurām ir zināms, ka tās ar viņiem ir cieši saistītas” un šīs direktīvas apsvērumos tika definēts klientu izpētes pamatprincips attiecībā pret šādām „politiski ietekmīgām personām” – likuma subjektiem, piem., kredītiestādei, tika noteikts pienākums veikt „pastiprinātu klienta uzticamības pārbaudi paaugstināta riska klientiem vai komercdarbības attiecībām, piemēram, (..) lai noteiktu, vai klients nav politiski ietekmējama persona” ;

3) pārstrādāto FATF Rekomendāciju prasību pārņemšanas nepieciešamība - jaunajā NILLTFN IV direktīvā bija iekļauj iepriekšminētās, atjaunotās FATF Rekomendācijas. Šo pārstrādāto FATF Rekomendāciju ietvarā, (FATF ieteikums nr. 12), ir ietverts ieteikums finanšu iestādēm, sadarbojoties ar politiski nozīmīgām personām, veikt šādas darbības:

1. jābūt izstrādātām iekšējām, uz riska pārvaldību fokusētām procedūrām, lai noteiktu, vai klients vai arī klienta PLG ir uzskatāms par politiski nozīmīgu personu;
2. jābūt rakstiskam augstākās vadības apstiprinājumam par darījumu attiecību uzsākšanu (vai esošam klientam – par šādu darījumattiecību turpināšanu) ar politiski nozīmīgām personām;
3. jāveic saprātīgi soļi, lai noskaidrotu šāda klienta naudas līdzekļu un labklājības izcelsmi;
4. sadarbības laikā ar klientu, kurš ticis atzīts par politiski nozīmīgu personu, jāveic regulāri padziļinātas klienta izpētes pasākumi.

Līdz ar NILLTFN IV direktīvas ieviešanu, tajā būtiski mainīta definīcija terminam “politiski redzamas personas”. Ja sākotnēji iepriekšējā, NILLTFN III direktīva nodrošināja vispārīgu aprakstu attiecībā uz šādām personām, (sk. „politiski ietekmējamas personas” definējumu iepriekš), tad NILLTFN IV direktīva precizējusi “politiski redzamas personas” definīciju, būtiski to mainot un paplašinot:

“politiski redzama persona” ir fiziska persona, kura ieņem vai ir ieņēmusi svarīgus publiskus amatus, un ietver:

- a) valsts vadītājus, valdības vadītājus, ministrus un ministru vietniekus vai palīgus;
- b) parlamenta deputātus vai līdzīgus likumdošanas struktūru locekļus,
- c) politisko partiju vadības struktūru locekļus;

- d) augstāko tiesu, konstitucionālo tiesu vai citu augsta līmeņa tiesu struktūru locekļus, kuru lēmumus tālāk nepārsūdz, izņemot izņēmuma gadījumos;
- e) revīzijas palātu vai centrālo banku valdes locekļus;
- f) vēstniekus, pagaidu lietvežus (*chargés d'affaires*) un augsta ranga virsniekus bruņotajos spēkos;
- g) valsts uzņēmumu administratīvo, vadības vai uzraudzības struktūru locekļus;
- h) starptautiskas organizācijas direktorus, direktoru vietniekus un valdes locekļus vai personas, kas ieņem tiem līdzvērtīgus amatus.

Neviens no a) līdz h) punktā minētajiem publiskajiem amatiem neietver vidēja ranga vai zemāka līmeņa ierēdņus.

Būtiskākās atšķirības - pēc NILLTFN IV direktīvā sniegtās definīcijas - par politiski nozīmīgām personām tiek uzskatītas ne tikai personas no ārvalstīm, bet arī attiecīgās dalībvalsts amatpersonas, kas ieņem nozīmīgus amatus savas valsts ietvaros; bez tam NILLTFN IV direktīva pārņēma jēdzienu un, attiecīgi - to definējumu no Komisijas direktīvas 2006/70/EK par politiski ietekmējamām personām, kā arī papildināja, ka politiski redzama persona var ietvert arī politisko partiju vadības struktūru locekli un starptautisko organizāciju direktoru, direktoru vietnieku un valdes locekli vai personas, kas ieņem tiem līdzvērtīgus amatus. Gadījumos, kad persona ir noteikta kā politiski redzama persona, tas nebūtu jāinterpretē, ka persona ir iesaistīta noziedzīgā darbībā. Atteikšanās no darījumu attiecībām ar personu, pamatojoties vienkārši uz konstatējumu, ka tā ir politiski redzama persona, ir pretrunā ar NILLTFN IV direktīvas un FATF ieteikumiem. Šādu personu noteikšana ir svarīga klientu identifikācijas procesu daļa, tā kā agrīnā stadijā ir iespējams pievērst īpašu uzmanību konkrētajai personai, izmeklēt personas identitāti, saistības un iespējamus riska faktorus⁵².

Veicot NILLTFN likuma izpēti pašreizējā redakcijā, tā 1.pantā 18) punktā sniegta „politiski nozīmīgas personas” definīcija, to izvērtējot un salīdzinot ar 29.02.2016. apstiprinātiem grozījumiem NILLTFN likumā⁵³ un 1. panta 18) punkta redakcijā esošo „politiski nozīmīgas personas” definīciju, secināms, ka tā būtiski

⁵² Liepa, D., 2016., 358. lpp. Pieejams: <http://bsa.edu.lv/docs/konf11122015.pdf> [aplūkots 12.09.2017.]

⁵³ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [29.02.2016. red.]

mainīta un paplašināta. Salīdzinot to ar iepriekš NILLTFN likumā ietverto politisko nozīmīgu personu definīciju⁵⁴, skaidri redzams, ka pašreizējā definīcija vairs neattiecas ne tikai uz ārzemju politiski nozīmīgām personām, bet arī uz personām, kas LR ieņem, vai ir ieņēmusi nozīmīgu publisku amatu; to apliecina arī LR Saeimas Juridiskā biroja atzinumā paustais viedoklis, datēts ar 15.12.2015., ka „1.panta 18.punktā ir paplašināts politiski nozīmīgas personas skaidrojums un turpmāk šī norma attieksies arī uz Latvijā attiecīgajā amatā esošajām personām”⁵⁵, līdz ar to autore secina, ka „politiski nozīmīgas personas” definīcija, tās tvērums – resp., tajā ietvertie amati LR, dalībvalstī un trešajā valstī, kā arī definīcijā noteiktie amatu veidi - pašreizējā NILLTFN likuma redakcijā lai gan atbilst tai definīcijai, kas noteikta NILLTFN IV direktīvā, tomēr būtiski paplašināta, kur savulaik 2015.gada nogalē Latvijas Komerbanku asociācija (tālāk – LKA)⁵⁶ aicināja ievērot samērīguma principu un skrupulozi izvērtēt definīcijas tvērumu – proti, FATF vadlīniju 47. punkts (*FATF Guidance on Politically Exposed Persons (recommendations 12 and 22)*) paredz, ka politiski nozīmīgu personu saistīto personu definīcijas tvērums nedrīkst būt pārāk šaurs vai pārāk plašs. FATF vadlīnijas noteic, ka politiski nozīmīgu personu definīcijā, ņemot vērā konkrētās valsts specifiku un tradīcijas, **varētu tikt** iekļauti arī tādi ģimenes locekļi kā vecvecāki, mazbērni u. c., taču šim ieteikumam vairāk rekomendējošs raksturs, tādēļ Latvijai primāri būtu jāņem vērā Direktīvas Preambulas 43.punkts, kas nepieļauj patvaļīgu FATF rekomendāciju piemērošanu un PNP pielīdzināmo personu loka paplašināšanu.

Par definīcijas būtisku paplašināšanu, t.p. laikā – par neviennozīgu un sasteigtu pieeju tās ieviešanā liecina arī 2016. gada 15. novembra “Jurista Vārds” tematiskajā pasākumā “Personas dati komercbanku rokās: nepieciešamība un pārmērības, identificējot politiski nozīmīgas personas” paustais LKA pārstāvja A.

⁵⁴ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.03.2015. red.]

⁵⁵ LR Saeimas Juridiskā biroja Atzinums par likumprojektu „Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” Rīgā, 15.12.2015. Nr.111.13/1-216-12/15. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/D685D4139E2B0EA4C2257F1C00552440?OpenDocument> [aplūkots 12.10.2017.]

⁵⁶ Latvijas Komerbanku asociācijas vēstule 15.12.2015. Nr. 1-23/182_e Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai Par likumprojektu “Grozījums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” (Nr. 357/Lp12). Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/416374ab18470858c2257f1d00370f9c/\\$FILE/182_1.23.182e_Saeima.docx](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/416374ab18470858c2257f1d00370f9c/$FILE/182_1.23.182e_Saeima.docx) [aplūkots 14.10.2017.]

Rozentāla viedoklis⁵⁷; līdz ar to, apkopojot minētos faktus, var izdarīt secinājumu, ka ar 29.02.2016. grozījumiem NILLTFN likumā⁵⁸, likumdevējs Latvijā, jau 2016. gada sākumā, autores ieskatā, zināmā mērā diezgan sasteigti un forsētā tempā⁵⁹, tomēr ir nodrošinājis politiski nozīmīgas personas definējumu, pie tam, daudz plašāku nekā tas noteikts ar NILLTFN IV direktīvā noteiktajām definīcijām.

2016. gada 29.februārī stājās spēkā grozījumi NILLTFN likumā, kuros tika ietverta paplašinātā politiski nozīmīgu personu definīcija (atbilstoši NILLTFN IV direktīvas 3. panta devītajam punktam); atsevišķi tika veidotas definīcijas politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklim (atbilstoši NILLTFN IV direktīvas 3. panta desmitam punktam) un ar politiski nozīmīgu personu cieši saistītai personai (atbilstoši NILLTFN IV direktīvas 3.panta vienpadsmitam punktam), kā arī tika pilnveidota kārtība, kādā veidā likuma subjektiem, t.sk., kredītiestādēm būtu jāpārvalda riski, kas saistīti ar politiski nozīmīgām personām, atbilstoši starptautiskajiem standartiem.

NILLTFN likuma 1.pantā 18¹) punktā sniegta “politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis” definīcija - persona, kura ir šā panta 18.punktā minētās personas: a) laulātais vai laulātajam pielīdzināma persona. Persona par laulātajam pielīdzināmu personu uzskatāma tikai tad, ja attiecīgās valsts likumi tai nosaka šādu statusu, b) bērns vai politiski nozīmīgas personas laulātā vai laulātajam pielīdzināmas personas bērns, viņa laulātais vai laulātajam pielīdzināma persona, c) vecāks, vecvecāks vai mazbērns, d) brālis vai māsa.⁶⁰ Papildus tam, līdz ar 29.02.2016. grozījumiem NILLTFN likumā, tā 1. panta 18²) punktā definēta „ar politiski nozīmīgu personu cieši saistīta persona”, tā ir — fiziskā persona, par kuru ir zināms, ka tai ir darījuma vai citas ciešas attiecības ar politiski nozīmīgu personu vai tā ir akcionārs vai dalībnieks vienā un tajā pašā komercsabiedrībā ar politiski nozīmīgu personu, kā arī fiziskā persona, kura ir vienīgā tāda juridiska veidojuma īpašnieks, par ko ir zināms,

⁵⁷ 2016. gada 15. novembra “Jurista Vārds” tematiskais pasākums “Personas dati komercbanku rokās: nepieciešamība un pārmērības, identificējot politiski nozīmīgas personas”. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=KgtlfUk0WK0> [aplūkots 14.10.2017.]

⁵⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [29.02.2016. red.]

⁵⁹ Latvijas Komerbanku asociācijas vēstule 15.12.2015. Nr. 1-23/182_e Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai Par likumprojektu “Grozījums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” (Nr. 357/Lp12). Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/416374ab18470858c2257f1d00370f9c/\\$FILE/182_1.23.182e_Saeima.docx](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/416374ab18470858c2257f1d00370f9c/$FILE/182_1.23.182e_Saeima.docx) [aplūkots 14.10.2017.]

⁶⁰ 1.panta 18¹) punkts: Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]

ka tas faktiski izveidots šā panta 18.punktā minētās personas labā ⁶¹. Veicot šo definīciju izpēti, autore secina, ka “politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis” un „ar politiski nozīmīgu personu cieši saistīta persona” definīcija analogiski nosaka daudz plašāku personu loku, kas uzskatāmi par politiski nozīmīgas personas ģimenes locekļiem, salīdzinot ar NILLTFN IV direktīvā noteiktām definīcijām, kas, vēl pirms šo definīciju ieviešanas LR nacionālajos normatīvos aktos, savukārt LKA darba grupu ietvaros, ne reizi vien bija raisījušas nopietnus iebildumus no kredītiestāžu nozares profesionāļu puses.

Papildus, atbilstoši tam, ka NILLTFN IV direktīvas prasību kontekstā politiski nozīmīga persona tiek uzskatīta par paaugstināta riska personu, attiecīgi NILLTFN IV direktīvas 20.pants nosaka pienākumu attiecībā uz politiski nozīmīgām personām piemērot padziļinātās izpētes prasības (t.sk., šeit papildus ietvertas arī iepriekšminētā FATF ieteikuma nr. 12 prasības), kas kredītiestādei jāveic, uzsākot sadarbību ar šādiem klientiem un kas konsekventi jāievēro turpmākajā sadarbībā ar šādiem kredītiestādes klientiem. Attiecīgi, NILLTFN IV direktīvas 22.pantā ir noteikts 12 mēnešu periods, pēc kura persona vairāk nav jāuzskata par politiski nozīmīgu personu, ja tā nav ieņēmusi svarīgu valsts vai starptautiskās organizācijas amatu līdz laikam, kad tiek uzskatīts, ka tā vairs nerada īpašu politiski redzamu personu risku – t.i., ilgāk par 12 mēnešiem.

Savukārt, pirms pāriet pie citām ar klienta izpēti saistītām izmaiņām NILLTFN IV direktīvā, - resp., patiesā labuma guvēju reģistru, praksē būtiska izrādījusies kredītiestādes klienta kā PNP statusa noskaidrošana, t.sk., šāda statusa klienta, klienta PLG noskaidrošana, kā arī šo personu labklājības, līdzšinējās turības izcelsmes un reputācijas detalizētā izzināšanā, kā arī visaptverošas informācijas iegūšanā par PNP statusa klienta, klienta PLG iespējamiem darījumiem un/vai īpašumiem ārzonās; šajā aspektā zīmīgs bija „Panamas skandāls” 2016. gada aprīlī, kur īpašumtiesību slēpšanā tika pieķerti 12 valstu vadītāji un vairāk nekā 120 politiķu ⁶²; šī skandāla kontekstā atklātie fakti liecina, ka īpaša uzmanība būtu vēršama tieši uz politiski nozīmīgu personu darījumiem ārzonās, jo atklātie fakti liek domāt par iespējami lielu korupcijas risku. No Panamas juristu firmas „Mossack Fonseca” noplūdušā informācija, kurā kā slepenu ārzonu firmu īpašnieki figurē daudzas pasaulē

⁶¹ 1.panta 18²) punkts: Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]

⁶² [b.a.] Žurnāls Ir # 14 (311) 7.-13.aprīlis, 2016 gads. 1. lpp.

pazīstamas amatpersonas (..), no jauna uzjundījusi jautājumu vilni, kas īsti ir ofšori un kādiem mērķiem tos izmanto.⁶³ Bez tam, sabiedrības par atklātību „Delna” direktora Jāņa Veinberga teiktais liecina, ka politiķu un amatpersonu gadījumā īpašumu slēpšanu ārzonās ir pamats vērtēt ievērojami bargāk, jo šajos gadījumos koruptīvu darījumu risks ir sevišķi augsts.(..) Spilgtākais piemērs - Islandes premjera skandāls – viņš bija spiests atkāpties no amata, tiklīdz viņa vārds parādījās saistībā ar „Panamas dokumentiem”⁶⁴.

2.1.2. Patiesā labuma guvēju (PLG) reģistrs, reģistra ieviešana, PLG datu pieejamība un turpmākā pielietojamība

NILLTFN IV direktīvas 13.panta pirmā daļā aprakstītie klienta uzticamības pārbaudes pasākumi, citastarp, paredz ES dalībvalstīm veikt ne tikai skrupulozu un rūpīgi dokumentētu klienta identifikāciju un klienta identitātes pārbaudi, (..), bet arī - faktiskā īpašnieka (resp., klienta PLG) identifikāciju un saprātīgu pasākumu veikšanu, lai pārbaudītu minētās personas identitāti tā, lai atbildīgais subjekts [piem., kredītiestāde] ir pārliecināts, ka tas zina, kas ir faktiskais īpašnieks, tostarp attiecībā uz juridiskām personām, trastiem un līdzīgiem juridiskiem veidojumiem, piemērojot saprātīgus pasākumus, lai saprastu klienta īpašumtiesību un kontroles struktūru.

NILLTFN III direktīva un vēlāk NILLTFN IV direktīva īstenoja detalizētākas materiālās tiesību normas, tostarp - aizliegumu attiecībā uz kredītiestādēm un finanšu iestādēm uzturēt anonīmus kontus vai anonīmas darījuma grāmatiņas. Kontu un grāmatiņu īpašnieki un labuma guvēji, jebkurā gadījumā pakļauti klienta uzticamības pārbaudes pasākumiem. Informāciju par klientiem ir nepieciešams iegūt no uzticamiem un neatkarīgiem avotiem, tomēr abas direktīvas nesniedz ziņu par to, kādi informācijas līdzekļi tiek uzskatīti par uzticamiem un neatkarīgiem avotiem. NILLTFN III direktīva pirmo reizi rosināja identificēt faktisko īpašnieku, kas tiek pārņemts arī NILLTFN IV direktīvā, ar pienākumu dibināt centrālos reģistrus katrā dalībvalstī informācijas glabāšanai⁶⁵.

⁶³ Helmane I. Kas ir ofšori? (I). Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/279060-kas-ir-ofsori-i/> [aplūkots 21.09.2017.]

⁶⁴ LSM.lv: „Panamas dokumentu” skandāls: Eksperti aicina īpašu uzmanību pievērst politiķiem. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/panamas-dokumentu-skandals-eksperti-aicina-ipasu-uzmanibu-pieverst-politikiem.a177112/> [aplūkots 22.09.2017.]

⁶⁵ Liepa, D. 2016., 354. – 355. lpp. Pieejams: <http://bsa.edu.lv/docs/konf11122015.pdf> [aplūkots 12.09.2017.]

NILLTFN IV direktīva „pirmo reizi uzliek pienākumu ES dalībvalstīm veidot centrālos reģistrus, kuros uzskaitīti uzņēmumu faktiskie īpašnieki”⁶⁶.

NILLTFN IV direktīvas 30.pantā definēti nosacījumi šādu reģistru izveidei un sniegts tas nepieciešamās informācijas apkopojums, kuram jābūt iekļautam šajos reģistros. Direktīvas 30.panta piektajā punktā noteiktas minimālās prasības attiecībā uz informāciju, kādai jābūt uzglabātai šādos reģistros, kā arī noteikts subjektu loks, kuram būtu jānodod atļauja piekļūt reģistra datiem.

Reģistros jābūt iekļautai šādai informācijai:

1. personas (juridiska veidojuma faktiskā īpašnieka) vārds un uzvārds;
2. dzimšanas dati;
3. personas pilsonība un dzīvesvietas valsts;
4. īpašumtiesību veidu un apjomu konkrētajā juridiskajā veidojumā.

Šādu reģistru mērķis ir veicināt pārredzamību, lai cīnītos pret juridisko personu ļaunprātīgu izmantošanu. Dalībvalstīm ir atstāta rīcības brīvība izvēlēties reģistra veidu un tā darbības norisi, proti, tām ir iespēja nacionālā likumdošanā noteikt, vai tas būtu komercreģistrs, uzņēmumu reģistrs vai publisks reģistrs. Tomēr, jāmin fakts, ka NILLTFN IV direktīva savu prasību tvērumā ierobežo piekļuvi reģistra saturošajai informācijas iegūšanai. Saskaņā ar direktīvas 30. panta piekto punktu, pieeja reģistra datiem jāsniedz šādām kompetentajām iestādēm un personām:

1. atbildīgajām valsts iestādēm (izlūkdienesti, uzraudzības iestādes u.c.);
2. uzņēmumiem, kas pakļauti noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasībām (piem., kredītiestādēm, maksājumu iestādēm u.c.);
3. jebkuram sabiedrības loceklim, ja tas spēj pierādīt likumīgu un pamatotu iemeslu šādas informācijas saņemšanas nepieciešamībai.

NILLTFN IV direktīvas 30.panta desmitajā punktā noteikts, ka informācija, kas būs pieejama dalībvalstu centrālajos faktisko īpašnieku reģistros, tiks apkopota un centralizēta (ar Eiropas centrālās platformas starpniecību). Savukārt FATF rekomendācijās noteikts, ka visiem izveidotiem uzņēmumiem jābūt reģistrētiem valsts uzņēmumu reģistrā, kurā jāiekļauj arī pamatinformāciju par uzņēmuma, tā

⁶⁶ Finanšu noziegumus Eiropā cer mazināt ar patieso labuma guvēju reģistru. Pieejams: <http://www.leta.lv/es/item/13379AF5-A0A0-0D70-E53D-FD1EBF247AA8/jaunumi:feature/> [aplūkots 15.09.2017.]

akcionāriem un tā juridiskās īpašumtiesības, tādējādi dodot iespēju noteikt uzņēmuma faktisko īpašnieku (FATF ieteikums nr. 24) ⁶⁷.

Attiecīgo NILLTFN IV direktīvas prasību ES dalībvalstīs ieviešanas laikā, secina D.Liepa, „lielākoties valstu iekšzemes uzņēmumu reģistri ir publiski pieejami. Šādi reģistri parasti ietver pamatinformāciju par uzņēmumu, tās dibināšanas datumu, reģistrēto juridisko adresi, kapitālu un uzņēmuma darbības mērķi. Citi reģistri ir plašāki un ietver valdes locekļus, direktorus, un uzņēmuma gada pārskatus. Mūsdienās, informācija par faktiskiem īpašniekiem ir konfidenciāla un netiek glabāta reģistros. Līdz ar to, faktiskie īpašnieki bieži vien izmanto šādu priekšrocību, lai izvairītos no nodokļu maksāšanas, vai vienkārši slēptu to, ka personai pieder uzņēmums. Publisko reģistru priekšrocība, ir to publiskā pieeja jebkurai fiziskai vai juridiskai personai. Tādā veidā, ieinteresēta persona var viegli iegūt informāciju par konkrēto uzņēmumu, noteikt uzņēmuma akcionārus, kapitālu, likviditāti un citu informāciju, kas noteikti atvieglinātu klienta uzticamības pārbaudi, kā arī paātrinātu pārbaudes norisi. Iespējams, ka NILLTFN IV direktīvas ierobežojumi attiecībā pret centrāliem reģistriem samazinās šādu pārbažu efektivitāti, tā kā informācija par faktiskiem īpašniekiem būs pieejama tikai ierobežotam juridisko un fizisko personu lokam” ⁶⁸. Jāpiebilst, ka laikā līdz 2017.gada pavasarim, ES atsevišķo dalībvalstu progress⁶⁹ attiecībā uz centrālā faktisko īpašnieku reģistra ieviešanu bija izteikti atšķirīgs un, darba autore ar apkopotiem datiem iepazīstoties un tos izvērtējot, secinājums, ka ne visās ES dalībvalstīs panākta vienota izpratne par tā ieviešanu nacionālajā likumdošanā.

2017. gada 26.oktobrī Saeima trešajā lasījumā pieņēma grozījumus NILLTFN likumā, kas juridiskām personām paredz pienākumu atklāt to patiesos labuma guvējus (PLG). Attiecīgie grozījumi NILLTFN likumā stājās spēkā nākamajā dienā pēc to izsludināšanas - 09.11.2017.⁷⁰ Savukārt līdz 08.11.2017. spēkā esošai Komerclikuma

⁶⁷ Liepa, D. 2016., 358. lpp. Pieejams: <http://bsa.edu.lv/docs/konf11122015.pdf> [aplūkots 12.09.2017.]

⁶⁸ Ibid. Liepa, D. 2016., 358. lpp. Pieejams: <http://bsa.edu.lv/docs/konf11122015.pdf> [aplūkots 12.09.2017.]

⁶⁹ Implementation overview 4th Anti-Money Laundering Directive (AMLD4) regarding the UBO-register* (Last updated 01-02-2017) Pieejams: <https://www.nautadutih.com/siteassets/documents/overview-implementation-amld-4-eu.pdf> [aplūkots 27.09.2017.]

⁷⁰ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [09.11.2017. red.]

redakcijai⁷¹ tās 17.¹pantā ietvertais PLG atklāšanas pienākums tika vērsts uz ārzonā reģistrētu komersantu īpašnieku atklāšanu un paredzēja, ka PLG atklāšanas pienākums neattiecas uz dalībniekiem – juridiskām personām, kuri reģistrēti saskaņā ar ES dalībvalstu tiesību normām. Līdz ar minēto grozījumu NILLTFN likumā spēkā stāšanos turpmāk ikvienai LR Uzņēmumu reģistrā (UR) vestajos publiskajos reģistros reģistrētai juridiskai personai noteikts pienākums atklāt PLG. Līdz ar to tiek īstenots NILLTFN IV direktīvas pienākums ES dalībvalstīm veidot centrālu reģistru, kur tiktu glabāta adekvāta, pareiza un aktuāla informācija par juridisko personu PLG. Latvijā šādu PLG reģistru vedīs UR.

NILLTFN IV direktīvas izpratnē ar PLG tiek saprasts īpašnieks, kam faktiski pieder uzņēmums vai kurš kontrolē un pieņem galīgos lēmumus par darījumiem, vai nu īstenojot īpašumtiesības tieši, vai ar pilnvarotas personas starpniecību.

Attiecīgi, NILLTFN likumā tikusi precizēta PLG definīcija; noteikts, ka PLG ir fiziskā persona, kura ir juridiskās personas īpašnieks vai kura kontrolē juridisko personu vai juridisko veidojumu (trastu) vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums:

- attiecībā uz juridiskām personām – fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāldaļām vai balsstiesīgām akcijām, vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē
- attiecībā uz juridiskiem veidojumiem (trastiem) - fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums, vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks vai pārraudzītājs (pārvaldnieks).

Ņemot vērā attiecīgos grozījumus NILLTFN likumā, pienākums atklāt informāciju par PLG attiecas uz ikvienu juridisko personu⁷², t.sk. personālsabiedrību, kas reģistrēta UR. Izpētot likumprojekta anotāciju⁷³, autore secina, ka tajā papildus

⁷¹ Komerclikums: LV likums. Pieņemts 13.04.2000 [08.11.2017. red.]

⁷² Helmane I. Juridiskām personām jāatklāj patiesie labuma guvēji. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/291772-juridiskam-personam-jaatklaj-patiesie-labuma-guveji/?size=3/> [aplūkots 01.12.2017.]

⁷³ Likumprojekta „Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FEB181B5B41A0CA4C2258144002CC7CC?OpenDocument#b> [aplūkots 12.10.2017.]

norādīts, ka PLG atklāšanas pienākums⁷⁴ attiecināts arī uz kooperatīvajām sabiedrībām, biedrībām, nodibinājumiem, politiskām partijām, arodbiedrībām, individuālajiem uzņēmumiem, zemnieku (zvejnieku) saimniecībām, Eiropas ekonomisko interešu grupām. (sk. detalizēti UR mājaslapā – Kam ir pienākums atklāt informāciju par PLG)⁷⁵.

PLG atklāšanas pienākuma nav:

- juridiskām personām, ja informācija par PLG jau ir iesniegta UR un veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridisku personu, izriet no attiecīgā juridiskās personas dalībnieka, biedra, īpašnieka, dibinātāja vai valdes locekļa statusa (piem., ja SIA Alfa 100 procenti no kapitāla daļām pieder SIA Beta, un SIA Beta 100 procenti no kapitāla daļām pieder Jānim Bērziņam, SIA Alfa nav nepieciešams atklāt, ka Jānis Bērziņš netiešas līdzdalības veidā ir SIA Alfa PLG, jo šāda informācija izriet no SIA Alfa dalībnieka statusa, un nepieciešamo informāciju par PLG sniedz SIA Beta⁷⁶);
- juridiskām personām, kuru PLG ir akcionārs akciju sabiedrībā, kuras akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, un veids, kā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu, izriet tikai no akcionāra statusa;
- ārvalsts komersanta filiālēm un pārstāvniecībām, jo tām nav juridiskās personas statusa.

Kādi turpmāk paredzēti juridisko personu pienākumi? Grozījumi NILLTFN likumā juridiskām personām galvenokārt paredz pienākumu:

- noskaidrot juridiskās personas PLG;
- glabāt informāciju par PLG;
- iesniegt UR pieteikumu informācijas par PLG reģistrācijai vai izmaiņu šajā informācijā reģistrācijai.

Fiziskām personām, kurām ir pamats uzskatīt, ka tās ir kļuvušas par juridisko personu PLG, noteikts pienākums nekavējoties par šo faktu informēt juridisko personu (saskaņā ar grozījumu NILLTFN likumā pārejas noteikumiem, attiecīgi fiziskām personām šis fakts ir jāpaziņo līdz 2018.gada 1. februārim). Ja juridiskai

⁷⁴ Grozījumi normatīvajos aktos nosaka jaunu kārtību juridisko personu patieso labuma guvēju reģistrācijai un pieejamībai. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/?a=936&z=729&v=lv> [aplūkots 02.12.2017.]

⁷⁵ Ibid. Grozījumi normatīvajos aktos nosaka jaunu kārtību juridisko personu patieso labuma guvēju reģistrācijai un pieejamībai. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/?a=936&z=729&v=lv> [aplūkots 02.12.2017.]

⁷⁶ Izmaiņas AML regulējumā: stāsies spēkā grozījumi, kas ievieš patieso labuma guvēju reģistru. Pieejams: http://www.cobalt.legal/files/banku-finansu--nl-03_11_2017.pdf [aplūkots 21.11.2017.]

personai ir pamatots un saprātīgs iemesls apšaubīt fizisko personu iesniegto informāciju, vai ja šī informācija nav iesniegta, bet juridiskai personai ir saprātīgs pamats uzskatīt, ka tai ir PLG, juridiskai personai pašai ir pienākums noskaidrot un identificēt PLG.

Neatkarīgi no tā, vai fiziskā persona informāciju atklāj juridiskai personai, vai juridiska persona to noskaidro pati, juridiskai personai ir noteikts pienākums iesniegt UR pieteikumu par tās PLG ne vēlāk kā līdz 2018.gada 1. martam. Pēc tam tiks piemērots vispārīgais regulējums – informācija par PLG, tostarp, visām izmaiņām, ir jāiesniedz UR nekavējoties, bet ne vēlāk kā 14 dienu laikā no attiecīgās informācijas uzzināšanas dienas.

Juridiskajai personai ir jāglabā un jāatklāj UR šāda informācija par PLG:

- vārds, uzvārds;
- personas kods (ja tāds ir) un dzimšanas datums, mēnesis, gads;
- personu apliecinoša dokumenta numurs un izdošanas datums, valsts un iestāde, kas dokumentu izdevusi;
- valstspiederība;
- pastāvīgās dzīvesvietas valsts;
- veids, kā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu (t.sk., norādot dalībnieka (akcionāra), biedra vai īpašnieka, ar kura starpniecību kontrole tiek īstenota, vārdu, uzvārdu, personas kodu (ja personai nav personas koda, - dzimšanas datumu, mēnesi un gadu), bet juridiskai personai – nosaukums, reģistrācijas numurs un juridiskā adrese), kā arī īstenotās kontroles dokumentārs pamatojums.

PLG reģistra datu pieejamības jautājums atrisināts šādi - izpētot likumprojekta anotāciju, secināts, ka LR nacionālā likumdošanā paredzēts ieviest Direktīvas 30.panta noteiktās prasības attiecībā uz informācijas apjomu, kādai jābūt uzglabātai šādā reģistrā, kā arī attiecībā uz reģistra pieejamību noteikts analogisks subjektu loks, kam dota atļauja piekļūt reģistra datiem. Saskaņā ar 09.11.2017. grozījumiem NILLTFN likumā, attiecīgi šā likuma 18.³pantā ietverts atbilstošs regulējums – lai efektīvi ierobežotu NILLTF riskus, veicinātu uzticēšanos juridisko personu veiktajiem darījumiem un finanšu sistēmai, un uzņēmējdarbības videi kopumā, mazinātu iespēju izmantot juridiskās personas prettiesiskām darbībām (it īpaši korupcijai un nodokļu nemaksāšanai), aizsargātu citu personu tiesības un nodrošinātu informācijas pieejamību par darījumu partneru – juridisko personu PLG, ikvienai personai ir

tiesības saņemt LR UR rīcībā esošo informāciju par PLG; sākot ar 2018.gada 1. aprīli, ikvienai personai ir tiesības saņemt UR rīcībā esošo informāciju par PLG tiešsaistes formā par maksu, kuras apmēru MK vēl noteiks atsevišķi. NILLTFN likuma 18.³panta otrajā daļā noteikts ierobežojums - informācija par PLG, kurš informācijas izsniegšanas brīdī nav sasniedzis 18 gadu vecumu, būs ierobežotas pieejamības informācija; pie kam šis ierobežojums (atbilstoši NILLTFN IV direktīvas 40.pantā ietvertajam principam, kurš noteic personas datu apstrādes mērķi informācijas, t.sk. personas datu apstrādei, proti, lai kompetentās iestādes varētu novērst, atklāt un izmeklēt iespējamus NILLTF gadījumus) savukārt netiek attiecināts uz informācijas par PLG izsniegšanu uzraudzības un kontroles institūcijām un uz tiem likuma subjektiem, kuri pilda NILLTFN likuma prasības.

Bez tam, likumdevējs paredzējis atbildību par pārkāpumiem NILLTFN jomā un kompetenci sankciju piemērošanā, sagatavojot attiecīgus grozījumus NILLTFN likumā; papildus, 06.12.2017. attiecīgi sagatavojot grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (LAPK) ⁷⁷, resp., no kodeksa izslēgtas vairākas normas - 165.⁴ panta pirmā daļa, 165.⁷ pants, kā arī 165.⁸ pants, kas saistīti ar grozījumiem NILLTFN likumā un kuri stājās spēkā ar 09.11.2017., proti – NILLTFN likumā tagad ir pārņemta kompetence attiecīgo sankciju piemērošanā un uzraudzības pasākumu īstenošanā ⁷⁸.

Lai gan minētie grozījumi NILLTFN likumā (resp., regulējums attiecībā uz jauno XV nodaļu „Atbildība par pārkāpumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā un kompetence sankciju piemērošanā”) paredz atbildību par pārkāpumiem NILLTFN jomā un kompetenci sankciju piemērošanā, tomēr, autore secina, ka šobrīd NILLTFN likuma grozījumi paredz atbildību vienīgi likuma subjektiem, nevis juridiskām un fiziskām personām par informācijas neatklāšanu vai nesniegšanu UR. Šobrīd LAPK 166.³ pantā ir paredzēta administratīvā atbildība par normatīvajos aktos noteikto ziņu vai dokumentu neiesniegšanu UR normatīvajos aktos noteiktajā termiņā (brīdinājums vai naudas sods no 70 EUR līdz 430 EUR, par atkārtotu pārkāpumu gada laikā – naudas sods no 200 EUR līdz 700 EUR), savukārt saskaņā ar Krimināllikuma⁷⁹ 272.pantu par nepatiesu ziņu sniegšanu valsts institūcijai var piemērot īslaicīgu brīvības atņemšanu, piespiedu

⁷⁷ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LV likums. Pieņemts 07.12.1984. [06.12.2017. red.]

⁷⁸ Izmaiņas Administratīvo pārkāpumu kodeksā. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=291892> [aplūkots 07.12.2017.]

⁷⁹ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.08.2017. red.]

darbu vai naudas sodu trīs līdz simt LR noteikto minimālo mēnešalgu apmērā. Ņemot vērā, ka administratīvās atbildības apmērs ir zems un Krimināllikuma 272.pantā paredzētā sankcija praksē tiek reti piemērota, autore ierosina veikt grozījumus NILLTFN likumā (sk. detalizētāk Kopsavilkuma tēzēs), jaunu sankciju noteikšanai juridiskām un fiziskām personām par informācijas neatklāšanu vai nesniegšanu UR, kā arī – pēc šo grozījumu ieviešanas NILLTFN likumā – turpmākais ierosinājums būtu sagatavot grozījumus LAPK, resp., no kodeksa 166.³ panta izslēgt tur paredzēto administratīvo atbildību par normatīvajos aktos noteikto ziņu vai dokumentu neiesniegšanu UR.

3. KREDĪTIESTĀDES KLIENTU IZPĒTI IETEKMĒJOŠIE TIESISKIE ASPEKTI

3.1. Klientu izpēti ietekmējošie aspekti starptautisko un nacionālo sankciju prasību ievērošanā

NILLTFN likuma pašreizējās redakcijas⁸⁰ 4.panta trešajā daļā, citastarp noteikts, ka:

(3) papildus Krimināllikumā noteiktajiem par **noziedzīgi iegūtiem** uzskatāmi arī **līdzekļi**, kuri pieder personai vai kurus tieši vai netieši kontrolē persona:

1) kura ir iekļauta kādā no Ministru kabineta noteiktu valstu vai starptautisku organizāciju sastādītajiem to personu sarakstiem, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā;

2) kura ir iekļauta uz Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma pamata Ministru kabineta sastādītajā sankciju subjektu sarakstā nolūkā cīnīties pret iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā (..).

Gan klienta izpētes sākotnējā posmā, gan turpmāko darbībamattiecību ietvaros, autores ieskatā, būtiska uzmanība pievēršama kredītiestādes pienākumam izvērtēt tās klientam piemītošo NILLTF risku, būtiski noskaidrot arī attiecīgās personas valsts piederību un pastāvīgo dzīves vietu, proti, vai persona saistīta ar valsti, kurā ir augsts terorisma līmenis vai noziedzības līmenis (piem., augsts korupcijas līmenis), kura rezultātā šī persona varētu iegūt nelegālus līdzekļus, kas varētu tikt izmantoti noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai. Nepieciešamību klienta izpētē vērtēt valsts risku nosaka gan EBA Vadlīnijas NILLTFN jomā, gan FKTK Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm prasības. Papildus tam, likuma subjektam jāņem vērā vismaz šādi risku paaugstinošie faktori, kuri noteikti NILLTFN IV direktīvas III pielikumā un tie ir:

- darbījuma attiecības, kuras notiek neparastos apstākļos;
- valsts vai teritorija, kurā pastāv augsts korupcijas risks;

⁸⁰ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]

- valsts vai teritorija, kurā ir augsts tādu noziedzīgu nodarījumu līmenis, kuru rezultātā var tikt iegūtu noziedzīgi līdzekļi;
- valsts un teritorija, pret kuru Apvienoto Nāciju Organizācija, Amerikas Savienotās Valsts vai Eiropas Savienība ir noteikusi finanšu vai civiltiesiskus ierobežojumus;
- valsts vai teritorija, kas sniedz finansējumu vai atbalstu teroristu darbībām, vai kuras teritorijā darbojas sarakstos iekļautas teroristu organizācijas; (..).

Vārda „sankcijas” nozīme - ierobežojums piekļuvei kaut kam vai aizliegums veikt kādu darbību. Sankciju veidi var būt: finanšu ierobežojumi, civiltiesiskie ierobežojumi (visa veida darījumiem ar citiem ekonomiskajiem resursiem), ieceļošanas ierobežojumi (ieceļot, uzturēties vai šķērsot kādu teritoriju tranzītā, preču aprites ierobežojumi, tūrisma pakalpojumu ierobežojumi ⁸¹. Respektīvi, sankcijas ir atbilstoši starptautiskajām publiskajām tiesībām noteikti ierobežojoši pasākumi, kuri piemērojami attiecībā ar valsti vai attiecībā uz citu adresātu [piemēram: teroristi; personas, kas apsūdzētas par kara noziegumu veikšanu], ko noteikusi starptautiska organizācija vai valsts. Sankciju mērķis ir panākt tādu valsts rīcību, kas nodrošinātu vai atjaunotu mieru, drošību un tiesiskumu valstī, pret kuru ir vērsti attiecīgie ierobežojumi, vai attiecībā uz minēto citu adresātu vai reģionu kopumā. Līdz ar to sankciju mērķis ir nevis sodīt, bet novērst iespējamo situācijas pasliktināšanos ⁸².

Tiesības noteikt sankcijas (..) ir piešķirtas:

- Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomei (ANO DP) saskaņā ar ANO Statūtu VII nodaļu;
- savukārt, ņemot vērā valstu integritāti Eiropas Savienībā (ES) un to, ka tiesības veikt pasākumus vairākās tautsaimniecības jomās ir deleģētas ES, ES veic pasākumus, lai ieviestu ANO DP noteiktās sankcijas.
- arī citas starptautiskas organizācijas, piem., Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO), var noteikt sankcijas.

⁸¹ FKTK klientu skola. Kas ir starptautiskās sankcijas? Pieejams: <http://www.klientuskola.lv/lv/abece/eksperta-klients/96-kas-ir-starptautiskas-sankcijas.html> [aplūkots 18.10.2017.]

⁸² Latvijas Republikas Ārlietu ministrija: Sankcijas. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem> [aplūkots 05.11.2017.]

- tāpat sankcijas, lai sasniegtu augstāk norādītos mērķus, var noteikt arī atsevišķas valstis⁸³.

ANO DP sankciju juridiskais pamats ir ANO Statūtu VII nodaļa, t.sk. 41.pants; savukārt ES sankciju juridiskais pamats ir Līguma par Eiropas Savienību, konsolidētās versijas⁸⁴ 29.pants, Līguma par Eiropas Savienības darbību 215.pants. Latvija ievieš ANO pieņemtās sankcijas ar ES tiesību aktu palīdzību, taču, nepieciešamības gadījumā MK var izdot noteikumus, ar ko ieviestu ANO pieņemtās sankcijas. Papildus tam, ES var arī papildināt ANO sankcijas (piemēram, Irānas gadījumā) un var ieviest ES vienpusējas sankcijas (piemēram, Baltkrievijas, Sīrijas, Ukrainas gadījumā)⁸⁵.

ES regulās noteiktās sankcijas ir saistošas un tieši piemērojamas LR; jau minētais Līguma par Eiropas Savienību 29.pants ļauj ES Padomei pieņemt sankcijas pret trešo valstu valdībām, nevalstiskām struktūrām un privātpersonām, lai panāktu to politikas vai rīcības maiņu, resp., lai panāktu to pašu mērķi, kas minēts iepriekš – lai novērstu iespējamo situācijas pasliktināšanos. Tā kā ES regulas tieši piemērojamas, tad tajās noteiktās sankciju prasības jebkurai LR kredītiestādei ir obligātas. Bez tam, kredītiestādēm jāņem vērā, ka sankciju ierobežojumiem pagarinoties, to termiņus var noteikt nevis ar jaunu regulu, bet tikai ar KĀDP lēmumu.

Līdz ar to ES sankcijas var izpausties:

1) kā ierobežojoši pasākumi –

- diplomātiskas sankcijas (diplomātu izraidīšana, sporta vai kultūras pasākumu boikotēšana utt.);
- ekonomiskās sankcijas (ieroču embargo, importa un eksporta ierobežojumi attiecībā uz dubultā pielietojuma precēm⁸⁶ - t.i., preces, ietverot programmatūru un tehnoloģijas, kuras var izmantot gan civilām, gan militārām vajadzībām un pie kurām pieder visas preces, ko var izmantot

⁸³ Ibid. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija: Sankcijas. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem> [aplūkots 05.11.2017.]

⁸⁴ 29. pants.Līguma par Eiropas Savienību, konsolidētā versija. Parakstīts Māstrihtā 07.02.1992.. [09.05.2008. red.]

⁸⁵ Ibid. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija: Sankcijas. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem> [aplūkots 05.11.2017.]

⁸⁶ 2. pants. Padomes Regulas (EK) nr. 428/2009 (2009.g. 5.maijs), ar ko izveido Kopienas režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, pārvadājumu, starpniecības un tranzīta kontrolei. Pieņemta 05.05.2009. [29.05.2009. red.]

gan civiliem mērķiem, gan kodolieroču vai citu kodolsprādzienu ierīču ražošanai);

2) kā aizliedzoši pasākumi –

- personu līdzekļu un ekonomisko resursu iesaldēšana;
- sektorāli aizlieguma pasākumi (konkrētu preču vai tehnoloģiju importa/eksporta aizliegumi);
- vīzu izsniegšanas vai ceļošanas aizliegums.

Vienlaikus kā sankcijas var tikt noteikti pakalpojumu sniegšanas ierobežojumi, kas saistīti ar kādu no iepriekš minētiem sankciju veidiem, vai ierobežojumi sniegt jebkurus citus ES regulā noteiktus atsevišķus pakalpojumus, kas katrā konkrētā gadījumā var atšķirties (piemēram, pakalpojumu, kas saistīti ar bruņojumu, sniegšanas aizliegums; pakalpojumu, kas saistīti ar interneta un telefonsakaru uzraudzīšanas aprīkojumu un programmatūru, sniegšanas aizliegums u.c.)⁸⁷.

Bez tam, LR Ārlietu ministrijas mājaslapā ir iespēja detalizēti iepazīties ne tikai ar informāciju par ANO DP pieņemtiem sankciju režīmiem, un ar rezolūcijām par šiem režīmiem, šeit ievietotas norādes uz Konsolidēto ANO DP sankcionēto personu un vienību sarakstu, uz Konsolidēto ES finanšu ierobežojumu (sankciju) sarakstu, gan arī minētas Sankciju interpretācijas vadlīnijas, kā arī sniegta detalizēta informācija par LR noteiktām nacionālām sankcijām⁸⁸.

Latvijā sankcijas tiek ieviestas saskaņā ar:

- „Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumu”⁸⁹;
- MK noteikumiem „Starptautisko un nacionālo sankciju izpildes kārtība”⁹⁰;
- attiecīgiem ES Padomes lēmumiem (saistoši kompetentajām iestādēm);
- ES Padomes regulām (tieši piemērojamas visām juridiskām un privātpersonām);

⁸⁷ Ibid. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija: Sankcijas. Pieejams:

<http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem> [aplūkots 05.11.2017.]

⁸⁸ Ibid. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija: Sankcijas. Pieejams:

<http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem> [aplūkots 05.11.2017.]

⁸⁹ Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums: LV likums. Pieņemts 15.02.2016 [01.03.2016. red.]

⁹⁰ Starptautisko un nacionālo sankciju izpildes kārtība: Ministru kabineta 2016. gada 15.jūlija noteikumi Nr. 468 [22.07.2016. red.]

- NILTFN likumu (sankcijas pret personām, kas ir iesaistītas terorisma finansēšanā);
- MK noteikumiem „Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā”⁹¹.

LR nacionālajos normatīvos aktos starptautisko un nacionālo sankciju definējums atrodams „Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma” ietvertajās definīcijās:

- **starptautiskās sankcijas** – atbilstoši starptautiskajām tiesībām attiecībā uz sankciju subjektu noteikti ierobežojumi, kurus pieņēmusi Apvienoto Nāciju vai Eiropas Savienība, vai cita starptautiskā organizācija, kuras dalībvalsts ir Latvija, un kuri ir tieši piemērojami vai ieviesti Latvijā šajā likumā noteiktajā kārtībā;
- **nacionālās sankcijas** - atbilstoši Latvijas normatīvajiem aktiem un starptautiskajām tiesībām attiecībā uz sankciju subjektu noteikti ierobežojumi, kurus šajā likumā paredzētajā kārtībā noteicis Ministru kabinets.

Attiecīgi Latvijā, Ministru kabinets nosaka vispārēju sankciju izpildes kārtību un var ieviest vai noteikt šādas starptautiskas vai nacionālas sankcijas:

1. finanšu ierobežojumi – ierobežojumi attiecībā uz finanšu instrumentiem un finanšu līdzekļiem, kas pieder starptautisko publisko tiesību subjektam, fiziskai vai juridiskai personai, vai citam identificējamam subjektam (turpmāk – sankciju subjekts) vai ir sankciju subjekta valdījumā vai kontrolē;
2. civiltiesiskie ierobežojumi – ierobežojumi attiecībā uz visa veida darījumiem ar citiem ekonomiskajiem resursiem, ja šo darījumu rezultātā šie resursi maina īpašnieku, un šo darījumu mērķis ir radīt un darīt pieejamus finanšu līdzekļus vai cita veida ekonomiskos resursus sankciju subjektam;
3. ieceļošanas ierobežojumi – ierobežojumi sankciju subjektam ieceļot, uzturēties vai šķērsot Latvijas teritoriju tranzītā;

⁹¹ Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā: Ministru kabineta 2016. gada 8.marta noteikumi Nr. 158 [11.03.2016. red.]

4. stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumi – aizliegums sankciju subjektam pārdot, piegādāt, nodot, eksportēt vai kā citādāk atsavināt vai darīt pieejamas noteikta veida stratēģiskas nozīmes vai citas likumā noteiktās preces;

5. tūrisma pakalpojumu sniegšanas ierobežojumi.

Bez tam, attiecībā uz sankciju subjektu, ja noteikti iepriekš minētie attiecīgie ierobežojumi, kā arī (atkarībā no sankciju subjektam noteiktā ierobežojuma veida) turpmākās izrietošās konsekvences ir šādas:

- finanšu ierobežojumu gadījumā, - tad kredītiestādei ir pienākums veikt visas darbības, kas noteiktas „Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma” 5.pantā;
- civiltiesisko ierobežojumu gadījumā, - aizliegts sankciju subjektam iegūt un atsavināt ķermeniskas un bezķermeniskas lietas, uz kurām publiskajos reģistros reģistrējamas, nostiprināmas vai publiskojamas īpašuma tiesības vai citas mantiskās tiesības; savukārt publiskajiem reģistriem ir aizliegts reģistrēt, nostiprināt vai publiskot minētās īpašuma vai citas mantiskās tiesības;
- ieceļošanas ierobežojumu gadījumā, - sankciju subjektam ir aizliegts ieceļot un uzturēties Latvijā vai šķērsot Latviju tranzītā;
- stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumu gadījumā, – aizliegts sankciju subjektam pārdot, piegādāt, nodot, eksportēt vai kā citādāk atsavināt vai darīt pieejamas noteikta veida stratēģiskas nozīmes vai citas likumā noteiktās preces vai ļaut piekļūt tām;
- tūrisma pakalpojumu sniegšanas ierobežojumu gadījumā, – ir aizliegts sniegt pakalpojumus, kuri tieši saistīti ar tūrisma darbībām starptautiskajās vai nacionālajās sankcijās noteiktā teritorijā vai ar sankciju subjektu.

Fokusējoties uz kredītiestādi, tās klientiem un, sankciju piemērošanas gadījumā, - visbiežāk uz klientu padziļinātas izpētes nodrošināšanu, un apkopojot šeit minēto informāciju par sankcijām, jāpatur prātā, ka LR finanšu sektoram saistošas sankcijas nosaka gan starptautiskās organizācijas (ANO DP), gan valstis vai to alianse (ES Padome, EDSO), gan arī valstu kompetentās (finanšu uzraudzības) institūcijas, piem., *ASV Office of Foreign Assets Control (OFAC)*⁹², OFAC noteiktās sankciju programmās. (Lai arī LR kredītiestādei nav juridiski saistošas tās OFAC sankcijas,

⁹² OFAC. Sanctions List search. Pieejams: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov/> [aplūkots 20.10.2017.]

kas nenosaka teroristu sarakstus, kredītiestāde tāpat nodrošina to ievērošanu – piem., attiecībā uz t.s. „*Secondary sanctions*” (otrā līmeņa sankcijām), tās attiecas uz ne-ASV personām, kuras sadarbojas ar personām vai valstīm, pret kurām ASV ir noteikusi sankciju ierobežojumus, resp., ASV personām ir aizliegts veikt darījumus ar ne-ASV personām, kuras neievēro ASV sankciju režīmus, kas īpaši svarīgs aspekts kļūst jebkuras kredītiestādes korespondentattiecību dibināšanas un uzturēšanas kontekstā; papildus, uzsākot darījumu attiecības ar potenciālo klientu un izvērtējot iespējamās sankciju atbilstību riskus, kredītiestādei svarīgi ievērot t.s. „*50% rule*”⁹³ – *Entities Owned by Persons Whose Property and Interest in Property are Blocked*).

Šādos LR finanšu sektoram saistošo sankciju sarakstos (kurus nosaka pieminētās starptautiskās organizācijas, valstis vai to alianses un valstu kompetentās institūcijas) ietilpst informācija par fiziskām un juridiskām personām, tāpat arī par precēm un tehnoloģijām – aizliegums tās pārdot, piegādāt un eksportēt vai sniegt tehnisku palīdzību. Var būt noteikti aizliegumi sadarbībai ar kādu valsti vai teritoriju, aizliegumi darbībai ar finanšu instrumentiem vai aizliegums atvērt kādas bankas filiāles citās valstīs u.c. Piemēram, saistībā ar Krievijas agresiju pret Ukrainu, gan ES, gan ASV noteica sankcijas. ES sankciju sarakstā vien bija vairāk nekā 100 personas – augsta ranga Krievijas un Ukrainas bijušās un esošās amatpersonas, finanšu iestādes un uzņēmumi. Šīs personas Latvijā nevar saņemt finanšu pakalpojumus. Ja šāda persona jau ir Latvijas finanšu iestādes klients, tad tās līdzekļi tiek iesaldēti⁹⁴, (*autores piebilde* – resp., kredītiestādes pienākums vispirms detalizēti noskaidrot, vai minētais klients - piem., Krievijas un Ukrainas bijušā/esošā amatpersona – joprojām atbilst PNP statusam, ja atbilst, nodrošināt attiecīgā klienta, klienta PLG un saistīto personu, t.sk., sadarbības partneru padziļinātu izpēti, vienlaicīgi nodrošinot sankciju prasības – veikt attiecīgā klienta, klienta PLG finanšu līdzekļu iesaldēšanu), taču tas nebūt nav vienīgais piemērojamais sankciju veids. Saskaņā ar „Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma” 5.pantu, ja attiecībā uz sankciju subjektu tiek noteikti finanšu ierobežojumi, Latvijas finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem ir pienākums (bez iepriekš minētās finanšu līdzekļu iesaldēšanas) papildus veikt šādas darbības:

⁹³ What is the 50% rule? Pieejams: <https://ofaclawyer.net/faqs/50-percent-rule/> [aplūkots 21.11.2017.]

⁹⁴ FKTK klientu skola. Kas ir starptautiskās sankcijas? Pieejams: <http://www.klientuskola.lv/lv/abece/eksperta-klients/96-kas-ir-starptautiskas-sankcijas.html> [aplūkots 18.10.2017.]

- 1) liegt sankciju subjektam piekļuvi finanšu līdzekļiem un finanšu instrumentiem;
- 2) nesniegt sankciju subjektam starptautiskajās vai nacionālajās sankcijās noteiktos finanšu pakalpojumus.

Tikpat svarīga Latvijas finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem ir sankciju ievērošana pret personām, kuras tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai saistībā ar kādu teroristisku grupējumu; saskaņā ar MK „Noteikumiem par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā”, Latvija atzīst ES dalībvalstu; Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstu; ANO DP un ES Padomes sastādītos teroristu sarakstus. Attiecībā uz sankciju ievērošanu pret personām, kuras tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai saistībā ar kādu teroristisku grupējumu, [Sankciju sarakstu] informācija ir pieejama Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta (Kontroles dienesta) mājaslapā ⁹⁵. Papildus tam, kredītiestādēm jāņem vērā, ka pret visām personām, kas iekļautas vienotajos sarakstos, netiek attiecināts viens un tas pats sankciju režīms (programma), kā arī, personas tiek iekļautas attiecīgajos sarakstos, balstoties uz dažādiem sarakstos iekļaušanas kritērijiem. Līdz ar to, likuma subjektiem – arī kredītiestādēm - pienākums ir īstenot ierobežojumus atbilstoši katram konkrētajam sankciju režīmam (programmai)⁹⁶. Katras kredītiestādes un finanšu iestādes pienākums ir pārbaudīt, vai viņu klientu lokā nav personas, kuru vārdi /nosaukumi sakrīt ar Sankciju sarakstos norādītajiem un attiecīgi veikt līdzekļu iesaldēšanu. Tas nozīmē, ka tiek iesaldēti visi līdzekļi, kas ir sarakstos minēto personu īpašumā, valdījumā, turējumā vai kontrolē. Savukārt FKTK uzrauga, lai finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki ievēro saistošo sankciju prasības. Ja kāds tirgus dalībnieks neizpilda šīs prasības, tad FKTK pieprasa novērst pārkāpumu un piemēro attiecīgu sodu ⁹⁷.

Kāpēc tik būtiski kredītiestādēm Latvijā ievērot starptautisko un nacionālo sankciju prasības? Notikumi 2017.gada vidū, LR finanšu sektorā vedina pievērst

⁹⁵ Sankciju saraksti. Pieejams: <http://sankcijas.kd.gov.lv/> [aplūkots 15.10.2017.]

⁹⁶ Ibid. Sankciju saraksti. Pieejams: <http://sankcijas.kd.gov.lv/> [aplūkots 15.10.2017.]

⁹⁷ FKTK klientu skola. Kas ir starptautiskās sankcijas? Pieejams: <http://www.klientuskola.lv/lv/abece/eksperta-klients/96-kas-ir-starptautiskas-sankcijas.html> [aplūkots 18.10.2017.]

pastiprinātu uzmanību starptautisko sankciju prasību skrupulozai un konsekventai ievērošanai (t.sk., pilnvērtīgai un detalizētai klientu padziļinātās izpētes pasākumu nodrošināšanai) no kredītiestāžu puses, jo 2017.gada jūnija nogalē FKTK sadarbībā ar FIB publiskoja faktus, ka trīs Latvijas bankas – AS „Baltikums Bank”, AS „Privatbank” un AS „Reģionālā investīciju banka” – nav ievērojušas prasības noziedzīgi iegūtu līdzekļu un terorisma finansēšanas novēršanai, par ko kredītiestādēm tika piemērota soda nauda (sk. detalizēti FKTK mājaslapā – FKTK piemērotie sodi tirgus darbiniekiem, t.sk. par starptautisko sankciju neievērošanu ⁹⁸). Secināts, ka konstatētie pārkāpumi ir saistīti ar **klientu izpēti**, „kas ietver arī darījumu uzraudzību un nepietiekamu informācijas iegūšanu par klientu norādītajiem patiesajiem labuma guvējiem un veiktajiem darījumiem” ⁹⁹. Saskaņā ar FIB sniegto informāciju, vairākos gadījumos laika posmā no 2009. līdz 2015. gadam daži no minēto banku klientiem, izmantojot ārzonas teritorijās reģistrētus uzņēmumus un sarežģītas darījumu ķēdes, no saviem kontiem veica pārskaitījumus, lai apietu pret Ziemeļkoreju noteikto starptautisko sankciju prasības. FIB sniegtajā informācijā pamatots, ka minētie ārvalstu pilsoņi laika posmā no 2009. līdz 2016. gadam ir organizējuši noziedzīgu darījumu shēmas, lai apietu noteikto starptautisko sankciju režīmu pret Ziemeļkoreju un tās ballistisko raķešu un konvencionālā bruņojuma programmu, t.sk. ar to saistīto preču un aprīkojuma eksportēšanu. Saskaņā ar FIB sniegto informāciju ¹⁰⁰, dažos šo shēmu posmos izmantoti trīs minēto Latvijas banku finanšu pakalpojumi, kur vairāki darījumi no klientu kontiem notika Ziemeļkorejas uzņēmumu interesēs. Jāuzsver, ārzonu uzņēmumi, kuriem konti bija atvērti bankās, neveica tiešus maksājumus personām, kas tajā brīdī bija iekļautas Eiropas Savienības (ES), Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) un Amerikas Savienoto Valstu (ASV) sankciju sarakstos, bet izmantoja pastarpinātu aģentu tīklu minēto sankciju apiešanai. Tā kā Ziemeļkorejas finanšu institūcijas, kā arī fiziskās un juridiskās personas ir pakļautas finanšu sankcijām, un dažādiem starptautiskiem tirdzniecības ierobežojumiem – šīm Ziemeļkorejas personām ir jāorientējas uz darījumu veikšanu

⁹⁸ FKTK piemērotās sankcijas. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/tirgus-dalibnieki/kreditiestades/2014-10-22-fktk-piemerotas-sankcijas.html> [aplūkots 18.10.2017.]

⁹⁹ Roķis Kārlis (LTV Panorāma). FKTK soda trīs bankas, kuru klienti pamanījušies apiet sankcijas pret Ziemeļkoreju. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/fktk-soda-baltikums-bank-privatbank-un-regionalo-investiciju-banku.a241339/> [aplūkots 03.11.2017.]

¹⁰⁰ FKTK sadarbībā ar ASV tiesībsargājošām iestādēm atklāj trūkumus un piemēro soda naudu trim Latvijas bankām. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/mediju-telpa/pazinojumi-masu-informacijas-1/2017/6428-fktk-sadarbiba-ar-asv-tiesibsargajosam-iestadem-atklaj-trukumus-un-piemero-soda-naudu-trim-bankam.html> [aplūkots 03.11.2017.]

caur sarežģītām maksājumu shēmām, izmantojot viegli ievainojamu finanšu institūciju pakalpojumus. Visbiežāk šie darījumi tiek veikti tā, lai tie tiešā veidā nebūtu saistīti ar sankcionētu uzņēmumu vai Ziemeļkorejas interesēm. Tomēr šīs aizsega tehnikas, ko pielieto Ziemeļkorejas izkārtnes uzņēmumi, bieži satur aizdomīgu darījumu pazīmes, ko vairāku gadu laikā ir atklājušas dažādas institūcijas, ieskaitot ANO un citas nevalstiskās organizācijas, plaši par tām informējot. Šīs pazīmes ietver tādus ārzonas uzņēmumus, kuriem ir vieni un tie paši vadītāji, un kuri atrodas reģistrēti vienā un tajā pašā adresē, veicot maksājumus vieniem un tiem pašiem maksājumu saņēmējiem. Kredītiestādes, kas orientētas uz pakalpojumiem ārzonās reģistrētiem klientiem, un kurās nav nodrošināta atbilstoša klientu saimnieciskās darbības pārzināšana, klienta padziļināta izpēte, kā arī darījumu monitoringa un skrīninga procedūras, ir īpaši neaizsargātas pret šādiem krāpnieciskiem finanšu darījumiem. Tāpēc Latvijas finanšu tirgus dalībniekiem ir jāveic papildu klientu padziļinātā izpēte ārzonas klientiem un viņu darījumu partneriem. Lai arī Ziemeļkoreja ir ģeogrāfiski šķietami tālu no šī reģiona, Latvijas finanšu institūcijas var tikt izmantotas sankciju apiešanai, it īpaši – ar ārzonas uzņēmumu palīdzību ¹⁰¹.

Lai mazinātu risku tikt izmantotām starptautisko sankciju prasību apiešanā vai pārkāpšanā, FKTK ¹⁰² no savas puses kredītiestādēm iesaka vērst uzmanību uz šādiem aspektiem:

- finanšu pakalpojumu sniedzēji nodrošina sankciju prasību izpildi, pārsvarā izmantojot iekšējās kontroles sistēmu NILLTFN jomā, kas ne visos gadījumos ir pietiekami. Daļai tirgus dalībnieku jau ir noteiktas atsevišķas kontroles sistēmas sankciju prasību izpildei;
- nav pieļaujami sankciju prasību izpildi samazināt līdz speciālo sarakstu skrīningam. Katram finanšu tirgus dalībniekam ir jānosaka un jāpārzina savu finanšu pakalpojumu un klientu bāzes riska profils un ar to saistītie specifiskie sankciju pārkāpumu riski. Atbilstoši tiem ir jāizstrādā un jāievieš papildu

¹⁰¹ FKTK sadarbībā ar ASV tiesībsargājošām iestādēm atklāj trūkumus un piemēro soda naudu trim Latvijas bankām. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/mediju-telpa/pazinojumi-masu-informacijas-1/2017/6428-fktk-sadarbiba-ar-asv-tiesibsargajosam-iestadem-atklaj-trukumus-un-piemero-soda-naudu-trim-bankam.html> [aplūkots 03.11.2017.]

¹⁰² Ibid. FKTK sadarbībā ar ASV tiesībsargājošām iestādēm atklāj trūkumus un piemēro soda naudu trim Latvijas bankām. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/mediju-telpa/pazinojumi-masu-informacijas-1/2017/6428-fktk-sadarbiba-ar-asv-tiesibsargajosam-iestadem-atklaj-trukumus-un-piemero-soda-naudu-trim-bankam.html> [aplūkots 03.11.2017.]

normatīvais un tehnoloģiskais nodrošinājums, kas ļauj pietiekami, efektīvi un savlaicīgi kontrolēt minēto sankciju pārkāpumus;

- pastiprināta uzmanība jāpievērš ģeogrāfiskajam riska faktoram¹⁰³, kā arī preču eksporta/importa un transporta pakalpojumu darījumiem, kuros jāvērtē dubultā pielietojuma preču piegādes iespējas sankcionētām personām vai valstīm.

Papildus šiem sankciju prasību ievērošanas aspektiem, vairākās publiskotās sankciju piemērošanas lietās konstatēts¹⁰⁴, ka iesaistītās kredītiestādes savos naudas pārskaitījumos neiekļauj tās klientu identifikācijas informāciju. Citos gadījumos kredītiestādes izmanto iekšējos kontus un fiktīvus uzņēmumus, lai noslēptu sankcijām pakļauto klientu iesaisti. Kredītiestādēm ir uzlikti sodi arī par klientu identitātes slēpšanu, apstrādājot maksājumus, kas organizēti ļoti sarežģītos veidos. Tālāk (..) apkopoti veidi, ko visbiežāk izmanto sankciju apiešanai:

1) informācijas slēpšana maksājumu ziņojumos – SWIFT maksājumu ziņojumi tiek nosūtīti tā, lai noslēptu sankcijām pakļauto personu identitāti. Maksājumu izcelsmes kredītiestādē vai tās filiālē tiek dzēsta vai nomainīta informācija, kas šādas personas identificētu;

2) maksājuma seguma pārskaitījumu (*cover payments*) ļaunprātīga izmantošana – piem., vairākām ārpus ASV reģistrētām kredītiestādēm ir uzlikti sodi par klientu identitātes slēpšanu, veicot dolāros denominētu darījumu klīringu caur ASV korespondentbankām. Vispirms starp divām, ārpus ASV reģistrētām kredītiestādēm, kas apkalpo klienta kontu, tiek veikts starptautisks naudas pārskaitījums. Lai apstrādātu darījumu dolāros, ASV korespondentbankai tiek nosūtīts atsevišķs maksājuma seguma pārskaitījuma uzdevums. Taču ASV korespondentbanka, kas saņem un apstrādā maksājuma seguma pārskaitījumu, saņem informāciju (piemēram, adresi, SWIFT kodu) tikai par abām ārpus ASV reģistrētajām kredītiestādēm, bet nesaņem nekādu informāciju par attiecīgiem klientiem, par

¹⁰³ Kredītiestādes paaugstināta riska faktori - sk. piem., ģeogrāfija, gan attiecībā uz klientu (ārzonas kompānijas), gan to patiesā labuma guvēju – NVS; produkti un pakalpojumi (fiduciārie trasti, kredīti pret finanšu nodrošinājumu u.tml.); kā arī piegādes kanāli (e-komercija, korporatīvās kartes ar nepamatoti lielu karšu lietotāju skaitu u.tml.); Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ierobežošanai 2017.-2019.gadam. Pieejams: http://www.kd.gov.lv/images/Downloads/useful/NILLTFN_plans.pdf [aplūkots 30.11.2017.]

¹⁰⁴ Sankciju apiešanas metodes. Pieejams: https://www.nodoklis.lv/lv/aktuali/sankciju_apiesanas_metodes/ [aplūkots 05.11.2017.]

jebkuru citu darījumā iesaistītu kredītiestādi, par naudas pārskaitījuma informācijā minētajām personām;

3) īpašam nolūkam dibinātu sabiedrību ļaunprātīga izmantošana – maksājumi tiek novirzīti caur īpašam nolūkam dibinātām sabiedrībām, piemēram, fiktīviem uzņēmumiem vai ieguldījumu fondiem, kas pieder sankcijām pakļautajiem klientiem vai atrodas to kontrolē. Rodas iespaids, ka maksājumi nāk no īpašam nolūkam dibinātās sabiedrības, nevis no sankcijām pakļautās personas. Ja īpašam nolūkam dibinātā sabiedrība galu galā tiek sasaistīta ar sankcijām pakļautu personu, tad tiek dibināta jauna šāda sabiedrība ar jaunu nosaukumu, kas tiek izmantota šim pašam nolūkam;

4) pagaidu kontu (*suspense accounts*) ļaunprātīga izmantošana – maksājumi tiek novirzīti no sankcijām pakļautām personām caur iekšējiem pagaidu kontiem, lai kredītiestādes nenoraidītu un nebloķētu maksājumus. Šādu maksājumu izejošajos SWIFT ziņojumos kā maksājuma iniciators sankcijām pakļautās personas vietā tiek norādīta maksājuma izcelsmes kredītiestāde;

5) daudzpakāpju maksājumu organizēšana – maksājumi tiek organizēti ļoti sarežģītos veidos (bez skaidra un pamatota saimnieciskā mērķa), lai noslēptu sankcijām pakļautu personu iesaisti;

6) tirdzniecības finansēšanas pārkāpumi – kredītiestādes, kas cenšas apiet sankcijas, savos tirdzniecības finanšu instrumentos dzēš vai nenorāda atsauces uz sankcijām pakļautiem klientiem vai valstīm. Piemēram, šādas kredītiestādes var izmantot savu bankas nosaukumu, nevis sankcijām pakļauta klienta nosaukumu, vai arī vispārīgāku informāciju, lai noslēptu sankcijām pakļautas personas vai valsts iesaisti;

7) informācijas labošana čekos – kredītiestāde, kas cenšas apiet sankcijas, dzēš vai maina atsauces uz sankcijām pakļautajām personām, izrakstot vai apstrādājot čekus;

8) trešo personu kredītiestāžu izmantošana – maksājumi dolāros tiek nosūtīti caur ASV korespondentbankām (pretstatā viņu pašu ASV atvērtajām filiālēm), lai mazinātu sankciju pārkāpumu risku izcelsmes kredītiestādes ASV filiālē. Šo metodi bieži izmanto kopā ar metodi, kurā tiek dzēsta vai nenorādīta sankcijām pakļautās personas identifikācijas informācija.

Secinājums – lai labāk atklātu un novērstu sankciju iespējamo apiešanu, kredītiestādēm jāiestrādā atbilstošie brīdinājuma signāli savos kontroles mehānismos

un mācību materiālos ¹⁰⁵, kā arī kredītiestādes iekšējos normatīvos – NILLTFN jomas politikās un procedūrās.

Bez tam, lai mazinātu risku kredītiestādēm tikt izmantotām starptautisko sankciju prasību apiešanā vai pārkāpšanā, darba autore vēlas īpaši atzīmēt tos tehnoloģiskos, IT un normatīvā regulējuma risinājumus, kas jau tikuši realizēti 2017. gada nogalē, attiecībā uz kredītiestāžu iespējamo sankciju risku ierobežošanu:

1) Igaunijas Republikas izveidotā interaktīvā „Sankciju karte” ¹⁰⁶ – 2017. gada 29. septembrī, Tallinas Digitālā samita laikā, Igaunijas Ārlietu ministrija prezentēja ES Padomes prezidentūras ietvaros izstrādāto „Sankciju karti” ¹⁰⁷ – interaktīvu tiešsaistes rīku, kas viegli uztveramā veidā sniedz informāciju par šobrīd aktuālajiem sankciju režīmiem pasaulē, apkopojot ES un ANO noteiktās sankcijas. Pēc Igaunijas ES prezidentūras beigām, „Sankciju karte” tiks nodota Eiropas Komisijas pārziņā, kas turpinās to uzturēt un pilnveidot.

„Sankciju karte” piedāvā centralizētu sankciju uzskaites sistēmu, kas detalizēti attaino ES un ANO sankciju režīmus, un ir ērts veids, kā privātpersonām un uzņēmumiem gūt sev nepieciešamo informāciju. Īpaši noderīga šī karte ir uzņēmējiem, t.sk. kredītiestādēm, kuri var pārliecināties, vai to veiktie darījumi un transakcijas nav pretrunā ar šobrīd aktuālo tiesisko regulējumu. „Sankciju karte” norāda uz konkrētiem sankciju veidiem, sniedz tiešu norādi uz tiesību aktu vai rezolūciju, ar kuru pieņemta konkrētā sankcija, nodrošina izvērstu meklēšanas mehānismu, kā arī detalizētus paskaidrojumus, piem., par to, kādas preces ir aizliegtas ievest valstī u.tml.;

2) LR pieņemti jauni finanšu nozares pašregulācijas dokumenti NILLTFN/sankciju jomā - 2017.gada 2.novembrī LKA apstiprināja Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju ievērošanas (AML/CFT) politiku un vadlīnijas) ¹⁰⁸ – šajos LKA apstiprinātajos pašregulācijas dokumentos ietilpst Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju piemērošanas politika, kā arī trīs vadlīnijas: Vadlīnijas *Office*

¹⁰⁵ Sankciju apiešanas metodes. Pieejams:

https://www.nodoklis.lv/lv/aktuali/sankciju_apiesanas_metodes/ [aplūkots 05.11.2017.]

¹⁰⁶ Latvijas Republikas Ārlietu ministrija: Sankcijas. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem/par-eiropas-savienibas-ierobezojosiem-pasakumiem> [aplūkots 05.11.2017.]

¹⁰⁷ EU Sanctions Map. Pieejams: <https://www.sanctionsmap.eu/> [aplūkots 11.11.2017.]

¹⁰⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju ievērošanas (AML/CFT) politika un vadlīnijas. Pieejams: [http://www.lka.org.lv/en/compliance/LKA_politika_LV%20\(2\).pdf](http://www.lka.org.lv/en/compliance/LKA_politika_LV%20(2).pdf) [aplūkots 03.11.2017.]

of Foreign Assets Control (OFAC) sankciju ievērošanā; Vadlīnijas par paaugstināta riska jurisdikcijām; Vadlīnijas neatkarīgai ārējai bankas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas, kā arī sankciju ievērošanas sistēmas pārbaudei ¹⁰⁹.

Izstrādājot šīs vadlīnijas, tika ņemti vērā Latvijas banku nozarei piemītošie riski, kas minēti arī Latvijas (valsts) Nacionālajā NILLTFN risku novērtēšanas ziņojumā – sadarbība ar čaulu veidojumiem; ārvalstu korupcija un kukuļošana; noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā; kā arī – sadarbība ar finanšu starpniekiem.

Īsumā, apkopojot informāciju par pieņemto LKA politiku un vadlīnijām, secināms:

- Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju ievērošanas politika definējusi vienotas paaugstinātas prasības sadarbībai ar čaulas veidojumiem, t.i. uzņēmumiem, kam nav saistības ar reālu saimniecisko darbību vai kas neveido saimnieciskās darbības veidam atbilstošu ekonomisko vērtību. Mērķis - panākt lielāku caurskatāmību korporatīvajās struktūrās un darījumos, kurus apkalpo LR kredītiestādes;
- Vadlīnijas par paaugstināta riska jurisdikcijām nosaka, ka kredītiestādes nesadarbojas ar FATF noteiktajām augsta riska jurisdikcijām. Īpaša piesardzība kredītiestādēm jāievēro sadarbībā ar citām jurisdikcijām, kam dažādos starptautiski atzītos sarakstos ir augsta riska rangs, piem., nekāda netieša vai tieša sadarbība ar personām no Ziemeļkorejas;
- jaunā nozares politika paredz nulles toleranci pret likuma pārkāpumiem un prettiesisku darbību, kā arī paredz stiprināt aktīvu sadarbību ar valsts iestādēm un tiesībsargājošām iestādēm;
- kredītiestādēm noteikta nepārprotama nesadarbošanās ar uzņēmumiem, kas ir nelicenzēti finanšu starpnieki, vai ar kompānijām, kas izveidotas ar mērķi izvairīties no nodokļu nomaksas;
- kredītiestādes savā darbībā atzīst un ņem vērā ar to darbību saistīto valstu, t.sk. ASV normatīvo aktu principus NILLTFN jomā. LKA vadlīnijas nosaka OFAC sankciju ievērošanu ASV dolāros un jebkurā citā valūtā, atsevišķos gadījumos ieviešot „ievēro vai paskaidro” principu. Latvijas kredītiestādēm juridiski

¹⁰⁹ Finanšu noziegumu novēršanai un apkarošanai izstrādāta banku nozares pašregulācijas politika. Pieejams: <http://www.lka.org.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/finanshu-noziegumu-noveershanai-un-apkaroshanai-izstraadaata-banku-nozares-pashregulaacijas-politika/> [aplūkots 20.11.2017.]

saistoša ir ES un LR normatīvo aktu ievērošana, t.p. laikā atbilstība ASV regulējošām prasībām, tostarp OFAC, ir priekšnoteikums stabilu un nepastarpinātu attiecību veidošanai ar ASV finanšu tirgus dalībniekiem un korespondentbankām. Starptautisko standartu un labākās prakses ievērošana stiprinās uzticamību kredītiestādēm, mazinot iespējamus reputācijas riskus;

- LKA ir paredzēta aktīva loma šīs politikas īstenošanā, t.sk. nodrošinot atbalstu politikā noteikto principu piemērošanā, piemēram, izveidojot jaunu ārēju trauksmes cēlēja¹¹⁰ kanālu. Tas paredz iespēju kredītiestāžu atbildīgajiem darbiniekiem turpmāk ziņot arī anonīmi par iespējamu pārkāpumu uz speciālu LKA e-pasta adresi: whistle@lka.org.lv, nodrošinot papildu atturēšanās mehānismu. Jāatzīmē, ka trauksmes cēlējam nav tiesību izpaust LKA neizpaužamas ziņas par klientu vai tā darījumiem;
- LKA vadlīnijas neatkarīgai ārējai bankas NILLTFN programmas pārbaudei nosaka vienotus nozares standartus, lai veicinātu kopīgu un salīdzināmu pieeju kredītiestāžu vidū. Vadlīnijas paredz, ka kredītiestādēm ārējās pārbaudes jāveic reizi 18 mēnešos ¹¹¹.

3.2. Klientu izpēti ietekmējošie aspekti personas datu aizsardzības prasību ievērošanā

Attiecībā uz kredītiestādes klientu izpēti un attiecīgi paredzot klientu personas datu aizsardzības prasību ievērošanu, NILLTFN IV direktīvā noteikts (vadoties no tās Preambulas 65. un 68.apsvērumos ietvertās informācijas), ka saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 45/2001 ¹¹² 28. panta 2. punktu, attiecīgi pirms NILLTFN IV direktīvas apstiprināšanas ir notikusi apspriešanās ar Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāju, kurš sniedzis savu atzinumu 2013.gada 4. jūlijā ¹¹³, kā arī pašā direktīvā tiek ievērotas

¹¹⁰ Trauksmes cēlēji: Kas ir trauksmes cēlējs? Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/content/trauksmes-celeji> [aplūkots 21.11.2017.]

¹¹¹ Ibid. Finanšu noziegumu novēršanai un apkarošanai izstrādāta banku nozares pašregulācijas politika. Pieejams: <http://www.lka.org.lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/finanshu-noziegumu-noveershanai-un-apkaroshanai-izstradaata-banku-nozares-pashregulacijas-politika/> [aplūkots 20.11.2017.]

¹¹² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 45/2001 (2000. gada 18. decembris) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi Kopienas iestādēs un struktūrās un par šādu datu brīvu apriti. Pieņemta 12.01.2001. [12.01.2001. red.]

¹¹³ Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja atzinuma kopsavilkums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai, un par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un

pamattiesības un principi, kas atzīti ES Pamattiesību hartā, jo īpaši tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, **tiesības uz personas datu aizsardzību**, u.tml.

Lai pamatotu direktīvā ietverto tiesību uz personas datu aizsardzību ievērošanu, NILLTFN IV direktīvas Preambulas 42.apsvērumā noteikts, ka „personas datu apstrādei šī direktīvas nolūkā piemēro Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 95/46/EK ¹¹⁴, kā tā transponēta valsts tiesību aktos. Personas datu apstrādei, ko šīs direktīvas nolūkā veic Savienības iestādes un struktūras, piemēro Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 45/2001. (..) Šī – NILLTFN IV direktīva – neskar to personas datu aizsardzību, kuri tiek apstrādāti, īstenojot policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās, tostarp Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI ¹¹⁵, kas ir īstenoti valsts tiesību aktos. Bez tam, NILLTFN IV direktīvas Preambulas 43.apsvērumā minēts vispārīgs princips, ko atbildīgajam subjektam, t.sk. kredītiestādei, būtu jāņem vērā – svarīgi, lai direktīvas saskaņošana ar pārskatītajiem FATF ieteikumiem notiktu, pilnībā ievērojot ES tiesības, jo īpaši ES datu aizsardzības tiesības un Hartā noteiktās pamattiesības. Daži šīs direktīvas īstenošanas aspekti ir saistīti ar datu vākšanu, analīzi, glabāšanu un apmaiņu. Šāda personas datu apstrāde būtu pieļaujama, vienlaikus pilnībā ievērojot pamattiesības un vienīgi šajā direktīvā paredzēto darbību veikšanai, tādām kā, piemēram, **klienta uzticamības pārbaudes** veikšana, pastāvīga pārraudzība, neparastu un aizdomīgu darījumu izpēte un ziņošana par tiem, juridiskas personas faktiskā īpašnieka vai juridisku veidojumu identificēšana, politiski redzamas personas identificēšana, informācijas apmaiņa starp kompetentajām iestādēm un citiem atbildīgajiem subjektiem. *Personas datu vākšanai un tālākai apstrādei, ko veic atbildīgais subjekts, būtu jāaprobežojas tikai ar to, kas ir nepieciešams, lai ievērotu šīs direktīvas prasības, un personas datus nebūtu jāapstrādā tālāk tādā veidā, kas nav savienojams ar minēto nolūku. **Konkrētāk, būtu stingri jāaizliedz personas datu tālāka apstrāde komerciāliem mērķiem.***

Papildus tam, NILLTFN IV direktīvas 46.apsvērumā paredzēts, ka personas datiem, kurus apstrādā direktīvas nolūkos, piemēro datu subjekta tiesības uz piekļuvi

Padomes regulai attiecībā uz naudas līdzekļu pārskaitījumiem pievienoto informāciju par maksātāju 2014/C 32/06. Pieņemts 05.02.1013. [04.02.2014. red.]

¹¹⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 95/46/EK (1995. gada 24. oktobris) par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti. Pieņemta 24.10.1995. [24.10.1998. red.]

¹¹⁵ Padomes Pamatlēmums 2008/977/TI (2008. gada 27. novembris) par tādu personas datu aizsardzību, ko apstrādā, policijas un tiesu iestādēm sadarbojoties krimināllietās. Pieņemts 30.12.2008. [30.12.2008. red.]

datiem, tiesa gan, ierobežotā veidā – ņemot vērā to, ka datu subjekta piekļuve jebkurai informācijai, kas saistīta ar ziņojumu par aizdomīgu darījumu, nopietni traucētu efektīvi īstenot cīņu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un teroristu finansēšanu. Tādēļ minēto tiesību izņēmumi un ierobežojumi saskaņā ar Direktīvas 95/46/EK 13. pantu un attiecīgā gadījumā - Regulas (EK) Nr. 45/2001 20. pantu var būt pamatoti. Datu subjektam ir tiesības pieprasīt, lai Direktīvas 95/46/EK 28. pantā minētā uzraudzības iestāde vai attiecīgā gadījumā Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs pārbaudītu apstrādes likumību, un tiesības uz minētās Direktīvas 22. pantā minēto efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli. Direktīvas 95/46/EK 28. pantā minētā uzraudzības iestāde var rīkoties arī pēc savas iniciatīvas (*ex-officio*). Neskarot ierobežojumus attiecībā uz piekļuves tiesībām, uzraudzības iestādei vajadzētu būt iespējai informēt datu subjektu, ka uzraudzības iestāde ir veikusi visas nepieciešamās pārbaudes, kā arī par rezultātiem attiecībā uz attiecīgās apstrādes likumību.

Detalizētāk NILLTFN IV direktīvas personas datu aizsardzības prasības izklāstītas V nodaļā „Datu aizsardzība, informācijas uzglabāšana un statistikas dati”:

- 1) direktīvas 40. pantā noteikts, lai piem., FIV (LR – šeit- Kontroles dienests) vai cita kompetentā valsts iestāde varētu novērst, atklāt un izmeklēt iespējamus NILLTF gadījumus, dalībvalsts pieprasa atbildīgajiem subjektiem uzglabāt šādus attiecīgus dokumentus un informāciju:
 - klienta uzticamības pārbaudes gadījumā – to dokumentu un informācijas kopiju, kuri ir vajadzīgi, lai izpildītu direktīvas II nodaļā noteiktās klienta uzticamības pārbaudes prasības, - piecus gadus pēc tam, kad ir beigušās darījuma attiecības ar to klientu vai kad tika veikts gadījuma rakstura darījums;
 - darījumus apstiprinošus pierādījumus un darījumu informāciju, kuri aptver dokumentu oriģinālus vai kopijas, kas saskaņā ar piemērojamiem valsts tiesību aktiem ir pieņemami tiesvedībā un kas ir vajadzīgi darījumu identifikācijai, par laika posmu, kas ir pieci gadi pēc tam, kad ir beigušās darījumu attiecības ar to klientu vai kad tika veikts gadījuma rakstura darījums;
- 2) papildus tam, direktīvas 40.pantā noteikts, ka pēc minētā uzglabāšanas laika posma beigām, dalībvalstis nodrošina, lai atbildīgie subjekti dzēstu personas datus, ja vien nav citādi paredzēts valsts tiesību aktos, ar kuriem nosaka apstākļus, kādos atbildīgie subjekti, piem., kredītiestādes, var uzglabāt vai

uzglabā datus arī turpmāk. Dalībvalstis var atļaut vai pieprasīt turpmāku uzglabāšanu pēc tam, kad tās rūpīgi izvērtējušas šādas turpmākas uzglabāšanas nepieciešamību un samērīgumu un uzskata, ka tās vajadzība ir pamatota, lai novērstu, atklātu un izmeklētu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un teroristu finansēšanu. Minētais turpmākais uzglabāšanas laikposms nepārsniedz papildus piecus gadus – no tā izriet direktīvā pieļautais kredītiestādes klientu maksimālais datu uzglabāšanas termiņš - 10 (desmit) gadi;

- 3) saskaņā ar direktīvas Preambulas 42.apsvērumu, tās 41.pantā noteikts, ka:
 - „personas datu apstrādei saskaņā ar šo direktīvu piemēro Direktīvu 95/46/EK. Personas datu apstrādei, ko saskaņā ar šo direktīvu veic EK, piemēro Regulu (EK) Nr. 45/2001;
 - kā arī – minēts iepriekšnoteiktais vispārīgais princips attiecībā uz personas datu apstrādi un to iespējamo turpmāko izmantošanu (41.panta 2.punkts) – atbildīgie subjekti apstrādā personas datus, pamatojoties uz šo direktīvu, vienīgi nolūkā novērst nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un teroristu finansēšanu, (..) un tos tālāk neapstrādā veidā, kas neatbilst minētajiem mērķiem. Personas datu apstrāde, pamatojoties uz šo direktīvu, jebkādiem citiem mērķiem, piem., komerciāliem mērķiem, ir aizliegta;
- 4) papildus tam, direktīvas 41.pantā noteikts, ka atbildīgie subjekti jauniem klientiem pirms darījumu attiecību nodibināšanas vai gadījuma darījuma veikšanas (41.panta 3.punkts), sniedz informāciju, kas prasīta, ievērojot Direktīvas 95/46/EK 10.pantu – minētā informācija jo īpaši ietver vispārēju paziņojumu par atbildīgo subjektu juridiskajiem pienākumiem saskaņā ar šo direktīvu apstrādāt personas datus NILLTFN nolūkos, kā minēts šīs direktīvas 1. pantā;
- 5) bez tam, direktīvas 41.pantā noteikts, ka piemērojot direktīvas 39.panta 1. punktā noteikto izpaušanas aizliegumu, dalībvalstis pieņem normatīvus pasākumus, ar kuriem pilnībā vai daļēji tiek ierobežotas datu subjekta tiesības piekļūt saviem datiem, ciktāl šāds daļējs vai pilnīgs ierobežojums ir pasākums, kas demokrātiskā sabiedrībā ir vajadzīgs un samērīgs, pienācīgi ņemot vērā attiecīgās personas likumīgās intereses:
 - lai atbildīgais subjekts vai valsts kompetentā iestāde varētu labi pildīt savus uzdevumus šīs direktīvas nolūkiem; vai

- lai izvairītos no tādu oficiālu vai tiesisku pārbaužu, izvērtējumu, izmeklēšanu vai procedūru kavēšanas šīs direktīvas nolūkā un lai nodrošinātu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un teroristu finansēšanas neapdraudētu novēršanu, izmeklēšanu un atklāšanu;
- 6) papildus citiem datu aizsardzības apsvērumiem un principiem, direktīvas 43. pantā noteikts vēl viens pamatprincips: tiek uzskatīts, ka datu apstrāde, pamatojoties uz šo direktīvu, NILLTFN nolūkos, kā minēts šīs direktīvas 1. pantā, notiek sabiedrības interesēs, saskaņā ar Direktīvu 95/46/EK.

Kā minēts iepriekš, darba 1.1. punktā, NILLTFN IV direktīvas transponēšanas termiņš noteikts līdz 2017.gada 26.jūnijam, taču dalībvalstis, t.sk., Latvija, savulaik apņēmas to ieviest pirms laika, resp., tas nozīmē, ka NILLTFN IV direktīvas noteiktām prasībām personas datu aizsardzības jomā, jābūt transponētām nacionālajā likumdošanā.

Izvērtējot NILLTFN likuma¹¹⁶ normas pašreizējā redakcijā, autore konstatatē, ka atbilstoši NILLTFN IV direktīvas prasībām veikti atbilstoši grozījumi LR nacionālos normatīvos aktos:

1) ticis precizēts NILLTFN likuma 7.panta pirmās daļas 7. punkts – papildus kārtībai, kādā tiek uzglabāti klienta identifikācijas un klienta izpētes gaitā, kā arī klienta veikto darījumu uzraudzības gaitā iegūtie dati un dokumenti, likumdevējs paredzējis kredītiestādes IKS ietvaros paredzēt kārtību visu minēto dokumentu un datu iznīcināšanai, balstoties uz to, ka datu un dokumentu glabāšanai nepieciešams noteikt glabāšanas termiņu, kur saskaņā ar NILLTFN IV direktīvā noteikto, tie būtu - pieci līdz desmit gadi. Attiecīgi, atsaucoties uz iepriekš minēto, un papildinot likuma normas ar dokumentu iznīcināšanas funkciju, veiktas attiecīgas izmaiņas NILLTFN likuma 37. pantā – mainīts tā nosaukums uz „Klienta izpētes dokumentu glabāšana, atjaunošana un iznīcināšana”, kā arī likuma 37.panta otrā daļā paredzēts, atbilstoši NILLTFN IV direktīvas 40. panta 1.punkta a) apakšpunktā un 40. panta 1. punkta b) apakšpunktā noteiktajam, piecu gadu glabāšanas termiņš pēc darījumu attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas, glabāt informāciju par visiem klienta veiktajiem maksājumiem, visu klientu izpētes ietvaros iegūtu informāciju (informācija par klienta kontiem un pašu klientu, klienta identifikācijas datu

¹¹⁶ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]

aplīdzinošo dokumentu kopijas, klientu izpētes secinājumus); iepriekšējais NILLTFN likumā ietvertais termiņš bija vismaz pieci gadi;

2) papildu tam, NILLTFN likuma 37.pants ticis precizēts, lai nodrošinātu tā izpratni un interpretāciju atbilstoši FATF prasībām. FATF 11.rekomendācija "Datu uzglabāšana" noteic, ka, lai finanšu iestādes varētu ātri izpildīt kompetento iestāžu informācijas pieprasījumus, tām obligāti vismaz piecus gadus jāuztur visa vajadzīgā darījumu – gan iekšzemes, gan starptautisko – dokumentācija. Atbilstoši FATF 11.rekomendācijai NILLTFN likumā izvirzīta prasība kredītiestādēm saglabāt darījumu dokumentāciju un klienta izpētes laikā iegūto informāciju;

3) NILLTFN likuma 37.panta 2.¹daļa, atbilstoši NILLTFN IV direktīvas 40.panta 1.punkta otrajā daļā minētajam, paredz, ka likuma subjekts iznīcina personas datus un dokumentus pēc noteiktā termiņa (atbilstoši NILLTFN likuma 37.panta otrajā daļā minētajam) ar izņēmumu, kad likums paredz citādi, lai novērstu, atklātu un izmeklētu NILLTFN likuma pārkāpumu, un ar nosacījumu, ka jābūt izvērtētam turpmākās uzglabāšanas nepieciešamības samērīgumam un vajadzības pamatotībai;

4) savukārt NILLTFN likuma 37.panta trešajā daļā paredzētas pilnvaras Kontroles dienestam, operatīvās darbības subjektam, valsts drošības iestādēm, izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai noteikt papildu piecu gadu termiņu (NILLTFN likuma 37.panta otrajā daļā noteiktajam);

5) papildu tam, NILLTFN likuma 53.panta trešajā daļā, ievērojot NILLTFN IV direktīvas 41.panta 4.punkta, 39.panta 1.punkta un 43.panta prasības, paredz Kontroles dienestā datu subjektiem liegtu piekļuvi saviem datiem, t.sk., datu labošanai un dzēšanai, lai sabiedrības interesēs nodrošinātu NILLTFN, neapdraudētu vai neietekmētu izmeklēšanu un ar to saistīto procesu gaitu.

Rūpīgi izvērtējot NILLTFN likuma normas pašreizējā redakcijā, kā arī izpētot likumprojekta anotāciju ¹¹⁷, secināms, ka NILLTFN IV direktīvas prasības, īstenojot kredītiestādes klientu izpēti un attiecīgi īstenojot NILLTFN IV direktīvā ietvertās personas datu aizsardzības prasības, ir pilnībā ieviestas LR nacionālā likumdošanā.

Tomēr, neskatoties uz NILLTFN IV direktīvas prasību ieviešanu un atbilstības nodrošināšanu, autore vēlas vērēt uzmanību uz faktu, ka 2016.gada 27.aprīlī Eiropas

¹¹⁷ Likumprojekta „Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FEB181B5B41A0CA4C2258144002CC7CC?OpenDocument#b> [aplūkots 12.10.2017.]

Parlaments un ES Padome pieņēma jaunu Personas datu aizsardzības regulu 2016/679¹¹⁸ (turpmāk – Datu regula), kas piemērojama ES dalībvalstīs no 2018.gada 25. maija. Praktiski tas nozīmē, ka ar nākamā gada 25.maiju tai jābūt ieviestai pilnībā. Lai gan ES regulas ir tieši piemērojami normatīvie akti, līdz ar to tās noteikumi nav jāievieš nacionālajos normatīvos aktos, tomēr Datu regula paredz vairākus noteikumus, kas paredz dalībvalstīm iespējas ieviest speciālus noteikumus.

Ņemot vērā minēto, Latvijā pašreiz tiek izstrādāts jauns Personu datu apstrādes likums, kurš pilnībā aizvietos līdz šim esošo Fizisko personu datu aizsardzības likumu, kurš zaudēs spēku no Datu regulas piemērošanas brīža – no 2018. gada 25. maija; bez tam Personas datu apstrādes likuma jaunais regulējums un kārtība būtiski atšķirsies no ierastā, to apliecina arī Personas datu apstrādes likumprojekta anotācija¹¹⁹, proti, zemāk uzskaitīti tie aspekti, kuri varētu attiekties uz kredītiestādi kā personas datu apstrādātāju, kā arī uz tās klientiem kā attiecīgiem datu subjektiem:

1) lai apstrādātu personas datus, turpmāk būs jāiegūst skaidra un nepārprotama personas piekrišana savu datu apstrādei. Regulā noteikts pienākums pārziņiem (uzņēmējiem, valsts pārvaldes iestādēm u.c.) skaidrā un saprotamā valodā izskaidrot piem., klientam, kādi personas dati no tā tiek prasīti, kādiem mērķiem, kam tiks nodoti; (*autores piebilde* - te gan jāuzsver, ka Personas datu apstrādes likumprojekta 37.panta pirmajā un otrajā daļā likumdevējs savlaicīgi paredzējis izņēmumus datu subjekta tiesībām – NILLTF novēršanu sabiedrības interesēs, analogiski, kā NILLTFN IV direktīvā):

(1) Normatīvajos aktos var noteikt izņēmumus attiecībā uz pārziņa vai apstrādātāja pienākumiem un uzdevumiem, kas paredzēti Datu regulas 12. līdz 22. pantā un 34. pantā, kā arī 5. pantā, ciktāl tā noteikumi attiecināmi uz Datu regulas 12. līdz 22. pantā paredzētajām tiesībām un pienākumiem, ja ar šādu ierobežojumu tiek ievērota pamattiesību un pamatbrīvību būtība un tas demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešams un samērīgs, lai īstenotu uzdevumu, ko veic sabiedrības interesēs.

(2) Par sabiedrības interesēm šā panta ietvaros uzskata šādas intereses: (...) noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana;

¹¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (Dokuments attiecas uz EEZ). Pieņemta 27.04.2016. [04.05.2016. red.]

¹¹⁹ Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti. Likumprojekts "Personas datu apstrādes likums". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40438774> [aplūkots 25.11.2017.]

2) «Privacy by design» princips – personas datu aizsardzības nosacījumi jau ir sākotnēji iestrādājami gan produktu, gan pakalpojumu piedāvātāju datu uzglabātāju vietnēs, tādējādi nosakot personas datu aizsardzību kā prioritāti;

3) būtiski tiks palielināta personas datu apstrādātāju atbildība - Regula ievērojami palielina sodus, ko, iespējams, piemērot par datu aizsardzības pārkāpumiem. Tie varēs būt līdz pat 20 000 000 eiro (salīdzinājumam – Administratīvo pārkāpumu kodeksā šobrīd maksimālais juridiskām personām paredzētais sods ir 14 000 eiro).

4) Regula paplašina datu aizsardzības speciālista funkcijas un nozīmi, nosakot, ka pēc būtības datu aizsardzības speciālists ir iekšējais uzraugs iestādē vai organizācijā, kurš informē un konsultē pārziņi par datu aizsardzības prasībām, uzrauga Regulas prasību ievērošanu, sniedz padomus, sadarbojas ar uzraudzības iestādi un ir kontaktpersona jautājumos, kas saistīti ar apstrādi, it īpaši datu subjektam īstenojot savas tiesības. Datu aizsardzības speciālists, veicot savus pienākumus, nevar saņemt nekādus norādījumus, kā arī pret viņu nevar tikt piemērotas sankcijas, ja viņš sniedz negatīvu vērtējumu par pārziņa veikto datu apstrādi. Datu aizsardzības speciālista statuss daļēji ir līdzīgs iekšējā auditora statusam, un proti, viņš ir organizācijas nodarbinātais un strādā organizācijas interesēs, tomēr viņam jābūt pietiekami neatkarīgam un neitrālam, lai norādītu uz neatbilstībām un pārkāpumiem organizācijas darbībā.

5) Regulas 37.pants paredz pienākumu pastāvīgi iecelt datu aizsardzības speciālistu katrā gadījumā, kad datu apstrādi veic publiska iestāde vai struktūra. Tātad datu aizsardzības speciālistu noteikti vajadzēs valsts un pašvaldību iestādēm un uzņēmumiem. Tāpat, pienākums iecelt datu aizsardzības speciālistu būs arī gadījumos, kad datu pārziņa vai apstrādātāja pamatdarbība sastāv no apstrādes darbībām, kurām to būtības, apmēra un/vai nolūku dēļ nepieciešama regulāra un sistemātiska datu subjektu novērošana plašā mērogā (piem., personāla atlases firmas darbā iekārtošanas uzņēmumi, līzings un kredīta iestādes, utt.);

6) Regula nosaka tiesības «tikt aizmirstam» - datu subjektam ir tiesības panākt, lai pārziņis bez nepamatotas kavēšanās dzēstu datu subjekta personas datus, un pārziņa pienākums ir bez nepamatotas kavēšanās dzēst personas datus, ja datu

subjekts atsauc savu piekrišanu, uz kuras pamata veikta apstrāde, un ja nav cita likumīga pamata apstrādei ¹²⁰.

Ņemot vērā iepriekš minēto, LR kredītiestādēm nepieciešams savlaicīgi sākt gatavoties minētajām izmaiņām – patstāvīgi vai sadarbībā ar ārējiem datu aizsardzības speciālistiem pārskatīt kredītiestādes līdz šim veikto potenciālo un esošo klientu datu apstrādes, veikt to atbilstības novērtējumu, pārskatīt tos klientu līgumu noteikumus, kas attiecas uz klientu datu apstrādi, lai nepieciešamības gadījumā veiktu izmaiņas, nodrošinot pilnvērtīgu datu aizsardzības likumdošanas ievērošanu.

¹²⁰ Kļagišs Lauris: Klusums pirms vētras Personas datu aizsardzības jomā. Pieejams: <http://apollo.tvnet.lv/zinas/klusums-pirms-vetras-personas-datu-aizsardzibas-joma/807676> [aplūkots 09.11.2017.]

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1) „Politiski nozīmīgas personas” (PNP) noteikšana ir svarīga klientu izpētes procesu daļa, jo agrīnā stadijā kredītiestādei ļauj izmeklēt šādas personas identitāti, saistības un noteikt iespējamus NILLTF riska faktoros. Attiecībā uz „politiski nozīmīgas personas” definīciju, izvērtējot 29.02.2016. grozījumos NILLTFN likumā iekļauto definīciju, salīdzinot to ar iepriekš NILLTFN likumā ietvertu definīciju¹²¹, autore konstatē, ticis paplašināts PNP skaidrojums un turpmāk norma attiecināta uz LR attiecīgajā amatā esošajām personām. PNP jaunajā definīcijā ietvertie amati LR, dalībvalstī un trešajā valstī, kā arī noteiktie amatu veidi lai gan atbilst NILLTFN IV direktīvas “politiski redzamas personas” definīcijai, tomēr tā tikusi būtiski paplašināta un var izdarīt secinājumu, ka likumdevējs Latvijā, jau 2016. gada sākumā, zināmā mērā diezgan sasteigti un forsētā tempā, nodrošinājis tās atbilstību NILLTFN IV direktīvas definīcijai, pie kam kredītiestādes kompetencē pārliekot valsts deleģētu pienākumu noteikt tās klientu bāzē esošajiem klientiem PNP, PNP ģimenes locekļa un ar PNP cieši saistītās personas statusu, tos anketējot, un sniegt atbilstošus datus uzraudzības un kontroles, t.sk. nodokļu administrēšanas iestādēm.

2) NILLTFN IV direktīvas izpratnē ar patieso labuma guvēju (PLG) tiek saprasts īpašnieks, kam faktiski pieder uzņēmums vai kurš kontrolē un pieņem galīgos lēmumus par darījumiem, vai nu īstenojot īpašumtiesības tieši, vai ar pilnvarotas personas starpniecību. Lai nodrošinātu atbilstību NILLTFN IV direktīvas „faktiskajam īpašniekam”, NILLTFN likumā PLG definīcija tikusi precizēta.

3) NILLTFN IV direktīva „pirmo reizi uzliek pienākumu ES dalībvalstīm veidot centrālos reģistrus, kuros uzskaitīti uzņēmumu faktiskie īpašnieki”. Pēc vairākām pretēju viedokļu diskusijām, PLG reģistra datu pieejamības jautājums LR atrisināts šādi - nacionālā likumdošanā ieviestas Direktīvā noteiktās prasības attiecībā uz informācijas apjomu, kādai jābūt uzglabātai šādā reģistrā, kā arī attiecībā uz

¹²¹ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.03.2015. red.]

reģistra pieejamību noteikts analogisks subjektu loks, kam dota atļauja piekļūt šāda reģistra datiem (saskaņā ar 09.11.2017. grozījumiem NILLTFN likumā)¹²².

4) Līdz 15.06.2017. Komerclikuma 17.¹panta PLG atklāšanas pienākums bija vērsts uz ārzonā reģistrētu komersantu īpašnieku atklāšanu un paredzēja, ka PLG atklāšanas pienākums neattiecas uz dalībniekiem – juridiskām personām, kuri reģistrēti saskaņā ar ES dalībvalstu tiesību normām. Līdz ar 09.11.2017. grozījumu NILLTFN likumā spēkā stāšanos turpmāk ikvienai LR Uzņēmumu reģistrā (UR) vestajos publiskajos reģistros reģistrētai juridiskai personai noteikts pienākums atklāt PLG. Līdz ar to tiek īstenots NILLTFN IV direktīvas pienākums ES dalībvalstīm veidot centrālu reģistru, kur tiktu glabāta adekvāta, pareiza un aktuāla informācija par juridisko personu PLG.

Grozījumi NILLTFN likumā (jauna XV nodaļa „Atbildība par pārkāpumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā un kompetence sankciju piemērošanā”) paredz atbildību vienīgi likuma subjektiem, nevis juridiskām un fiziskām personām par informācijas neatklāšanu vai nesniegšanu Uzņēmumu reģistram.

Šobrīd Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā 166.³ pantā paredzēta administratīvā atbildība par normatīvos aktos noteikto ziņu vai dokumentu neiesniegšanu Uzņēmumu reģistram, normatīvajos aktos noteiktajā termiņā (brīdinājums vai naudas sods no 70 EUR līdz 430 EUR, par atkārtotu pārkāpumu gada laikā – naudas sods no 200 EUR līdz 700 EUR), savukārt saskaņā ar Krimināllikuma 272.pantu par nepatiesu ziņu sniegšanu valsts institūcijai var piemērot īslaicīgu brīvības atņemšanu, piespiedu darbu vai naudas sodu trīs līdz simt LR noteikto minimālo mēnešalgu apmērā. Ņemot vērā, ka administratīvās atbildības apmērs ir zems un Krimināllikuma 272.pantā paredzētā sankcija praksē tiek reti piemērota, autore ierosina:

4.1) NILLTFN likuma 78. pantā „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai noteikto prasību neievērošana” – papildināt pantu ar 2. daļu (jaunu) šādā redakcijā:

(2) Par normatīvo aktu pārkāpumu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā, tai skaitā par informācijas nesniegšanu

¹²² Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [09.11.2017. red.]

Uzņēmumu reģistram, šā likuma 18.¹ un 18.² pantā paredzēto pienākumu izpildei, fiziskai vai juridiskai personai var piemērot šādas sankcijas:

- 1) izteikt brīdinājumu vai
- 2) uzlikt par pārkāpumu atbildīgajai personai (fiziskajai personai vai juridiskai personai) soda naudu līdz 1000 EUR, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās vai bez tā;
- 3) apturēt vai pārtraukt darbību, tai skaitā apturēt vai anulēt licenci (sertifikātu) vai anulēt ierakstu reģistrā.

4.2) *Papildināt NILLTFN likuma 77. panta „Kompetence sankciju piemērošanā un uzraudzības pasākumu īstenošanā” 1.daļu ar teikumu šādā redakcijā:*

Šā likuma 78. pantā otrajā daļā noteiktās sankcijas attiecībā uz fiziskām personām un juridiskām personām piemēro Uzņēmumu reģistrs.

4.3) *Papildināt NILLTFN likuma 77. panta „Kompetence sankciju piemērošanā un uzraudzības pasākumu īstenošanā” 2.daļu ar teikumu šādā redakcijā:*

Papildus šā likuma 78.panta otrajā daļā noteiktajām sankcijām, atbildīgo personu var saukt pie kriminālatbildības Krimināllikumā paredzētajā kārtībā par nepatiesu ziņu sniegšanu valsts institūcijai.

4.4) Pēc minēto grozījumu NILLTFN likumā veikšanas sagatavot grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, resp., no kodeksa 166.³ panta izslēgt paredzēto administratīvo atbildību par normatīvajos aktos noteikto ziņu vai dokumentu neiesniegšanu UR.

5) Izvērtējot NILLTFN likuma normas pašreizējā redakcijā, secināts, ka NILLTFN IV direktīvas prasības, īstenojot kredītiestādes klientu izpēti un ievērojot Direktīvā ietvertās personas datu aizsardzības prasības, ieviestas NILLTFN likumā. Tomēr autore vērš uzmanību uz Personas datu aizsardzības regulu, kas piemērojama ES dalībvalstīs, t.sk. Latvijā no 2018.gada 25.maija un uz jauno Personu datu apstrādes likumu – kredītiestādēm būs pienākums pārskatīt līdz šim veikto klientu datu apstrādes, veikt to atbilstības novērtējumu, pārskatīt klientu līgumu noteikumus, kas

attiecas uz klientu datu apstrādi, lai nepieciešamības gadījumā veiktu izmaiņas, nodrošinot pilnvērtīgu datu aizsardzības likumdošanas ievērošanu.

АННОТАЦИЯ

В данный момент, на конец 2017 года, в Латвии, в соответствии с переносом действующих требований IV Директивы ПЛСПППФТ, уже проведен ряд изменений в нормативных актах ЛР, однако, часть правил еще следует ввести, в магистерской работе изучены возможности обеспечения полного переноса требований IV Директивы ПЛСПППФТ, а также совершенствования норм нормативных актов ЛР в соответствии с рекомендациями Группы разработки финансовых мер борьбы с отмыванием денег (FATF).

Целью магистерской работы является проанализировать обязанность одного из субъектов права – кредитного учреждения – осуществлять изучение клиента, в рамках работы детально рассматривая и анализируя правовые аспекты изучения клиента, содержащиеся в IV Директиве ПЛСПППФТ.

Ключевые слова: *IV Директива ПЛСПППФТ; Рекомендации FATF; кредитное учреждение; изучение клиентов; мероприятия по изучению клиента; упрощенное изучение клиента; углубленное изучение клиента; истинный выгодополучатель; фактический владелец; централизованный реестр фактических владельцев (истинных выгодополучателей); политически значимое лицо; риск ЛСПППФТ; управление риском ЛСПППФТ.*

ANNOTATION

At present, as at the end of 2017, in Latvia, in accordance with the transposition of the IV AML/CTF Directive existing requirements, a number of changes have been made in the regulatory enactments of the Republic of Latvia, however, a part of the requirements should still be introduced, this Master's Thesis considers the possibilities to transpose the IV AML/CTF Directive requirements in full, as well as to improve the regulations of the regulatory enactments of the Republic of Latvia in accordance with the Financial Action Task Force (FATF) Recommendations.

The purpose of the Master's Thesis is to analyze one of the subjects of law – a credit institution's obligations to perform Customer Due Dilligence (*CDD*), in the scope of work analyzing and considering the legal aspects of CDD, contained in the IV AML/CTF Directive, in detail.

Keywords: *IV AML/CTF Directive; FATF Recommendations; Credit Institution; Customer Due Dilligence (CDD); Measures for Customer Due Dilligence; Simplified Customer Due Dilligence; Enhanced Customer Due Dilligence; Real Beneficial Owner; Actual Owner; Central Register of Actual Owners (Real Beneficial Owners); Politically Exposed Person; AML/TF Risk; AML/TF Risk Management.*

PATEICĪBAS

Līdztekus pateicībai darba zinātniskajam vadītājam docentam, dr.iur. Aivaram Lošmanim, autore izsaka pateicību par atbalstu maģistra darba izstrādē AS „Reģionālā investīciju banka” Darbības atbilstības uzraudzības daļas kolēģēm Laurai Muskarei un Aldai Odiņai.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Grāmatas

1. Grasis J. Banku darbības tiesiskā vide. Rīga: Latvijas Komerčbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, 2008, 100.lpp.
2. Lieljuksis, A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA P&KO, 2007., 38. – 41.lpp.

Periodika

3. [b.a.] Žurnāls Ir # 14 (311) 7.-13.aprīlis, 2016 gads. 1. lpp.
4. 2016. gada 15. novembra “Jurista Vārds” tematiskais pasākums “Personas dati komercbanku rokās: nepieciešamība un pārmērības, identificējot politiski nozīmīgas personas”. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=KgtlfUk0WK0> [aplūkots 14.10.2017.]

Eiropas Savienības un starptautiskie normatīvie akti

5. Līguma par Eiropas Savienību, konsolidētā versija. Parakstīts Māstrihtā 07.02.1992. [09.05.2008. red.]
6. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 95/46/EK (1995. gada 24. oktobris) par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti. Pieņemta 24.10.1995. [24.10.1998. red.]
7. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2005/60/EK (2005. gada 26. oktobris) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai (Dokuments attiecas uz EEZ). Pieņemta 26.10.2005. [25.11.2005. red.]
8. Komisijas Direktīva 2006/70/EK (2006. gada 1. augusts), ar ko nosaka īstenošanas pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2005/60/EK attiecībā uz politiski ietekmējamas personas definīciju un tehniskajiem kritērijiem vienkāršotām klienta uzticamības pārbaudes procedūrām un atbrīvojumam sakarā ar finanšu darbību, kuru veic reti vai ļoti ierobežotos apjomos. Pieņemta 04.08.2006. [24.08.2006. red.], vairs nav spēkā.
9. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2015/849/ES (2015.gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK. Pieņemta 20.05.2015. [05.06.2015. red.]
10. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 45/2001 (2000. gada 18. decembris) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi

Kopienas iestādēs un struktūrās un par šādu datu brīvu apriti. Pieņemta 12.01.2001. [12.01.2001. red.]

11. Padomes Regula (EK) nr. 428/2009 (2009.g. 5.maijs), ar ko izveido Kopienas režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, pārvadājumu, starpniecības un tranzīta kontrolei. Pieņemta 05.05.2009. [29.05.2009. red.]

12. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (Dokuments attiecas uz EEZ). Pieņemta 27.04.2016. [04.05.2016. red.]

13. Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja atzinuma kopsavilkums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai, un par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai attiecībā uz naudas līdzekļu pārskaitījumiem pievienoto informāciju par maksātāju 2014/C 32/06. Pieņemts 05.02.2014. [04.02.2014. red.]

14. Padomes Pamatlēmums 2008/977/TI (2008. gada 27. novembris) par tādu personas datu aizsardzību, ko apstrādā, policijas un tiesu iestādēm sadarbojoties krimināllietās. Pieņemts 30.12.2008. [30.12.2008. red.]

15. EBA Final Guidelines „Joint guidelines under Articles 17 and 18(4) of Directive (EU) 2015/849 on simplified and enhanced customer due diligence and the factors credit and financial institutions should consider when assessing the money laundering and terrorist financing risk associated with individual business relationships and occasional transactions (the Risk Factors Guidelines). Pieejams: <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+%28JC+2017+37%29.pdf> [aplūkots 05.10.2017.]

16. European Parliament 09.03.2017. REPORT on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC (COM(2016)0450 – C8-0265/2016 – 2016/0208(COD)) Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bREPORT%2bA8-2017-0056%2b0%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fEN> [aplūkots 14.09.2017.]

17. FATF Recommendations (2012), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, updated October 2016, FATF, Paris, France. Pieejams: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf [aplūkots 04.10.2017.]

18. Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism: revisions to correspondent banking annex – final document. Pieejams: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d405.htm> [aplūkots 20.09.2017.]

Latvijas normatīvie akti

19. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LV likums. Pieņemts 07.12.1984. [06.12.2017. red.]
20. Par nodokļiem un nodevām: LV likums. Pieņemts 02.02.1995 [01.09.2017. red.]
21. Kredītiestāžu likums: LV likums. Pieņemts 05.10.1995 [03.08.2017. red.]
22. Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.08.2017. red.]
23. Komerclikums: LV likums. Pieņemts 13.04.2000 [08.11.2017. red.]
24. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008 [01.12.2017. red.]
25. Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums: LV likums. Pieņemts 15.02.2016 [01.03.2016. red.]
26. Noteikumi par nederīgo dokumentu reģistru: Ministru kabineta 2012.gada 16.oktobra noteikumi Nr.708 [07.09.2017. red.]
27. Kārtība, kādā finanšu iestāde izpilda finanšu kontu pienācīgas pārbaudes procedūras un sniedz Valsts ieņēmumu dienestam informāciju par finanšu kontiem: Ministru kabineta 2016.gada 5.janvāra noteikumi Nr.20 [09.01.2017. red.]
28. Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā: Ministru kabineta 2016. gada 8.marta noteikumi Nr. 158 [11.03.2016. red.]
29. Starptautisko un nacionālo sankciju izpildes kārtība: Ministru kabineta 2016. gada 15.jūlija noteikumi Nr. 468 [22.07.2016. red.]
30. Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem: Ministru kabineta 2017. gada 14.novembra noteikumi Nr. 674 [01.05.2018. red.], stāsies spēkā 01.05.2018.
31. Iekšējās kontroles sistēmas izveides normatīvie noteikumi: FKTK 2012. gada 1.novembra normatīvie noteikumi nr. 233 [20.12.2014. red.]
32. Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: FKTK 2015. gada 23.decembra normatīvie noteikumi nr. 234 [31.12.2015. red.]
33. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi: FKTK 2016. gada 23.septembra normatīvie noteikumi nr. 154. [28.09.2016. red.]

34. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldības personālrresursu un personāla apmācības nodrošināšanas normatīvie noteikumi: FKTK 2016. gada 20.decembra normatīvie ieteikumi nr. 214 [28.12.2016. red.]
35. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska pārvaldības informācijas tehnoloģiju nodrošinājuma normatīvie noteikumi: FKTK 2016. gada 28.decembra normatīvie ieteikumi nr. 219 [31.12.2016. red.]
36. Korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi: FKTK 2017. gada 22.augusta normatīvie ieteikumi nr. 122 [29.08.2017. red.]
37. Ieteikumi kredītiestādēm aizdomīgu darījumu pazīmju konstatēšanai: FKTK 2017. gada 25.septembra normatīvie ieteikumi nr. 152 [25.09.2017. red.]
38. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju ievērošanas (AML/CFT) politika un vadlīnijas. Pieejams: [http://www.lka.org.lv/en/compliance/LKA_politika_LV%20\(2\).pdf](http://www.lka.org.lv/en/compliance/LKA_politika_LV%20(2).pdf) [aplūkots 03.11.2017.]

Avoti internetā un citi avoti

Avoti internetā

39. Helmane I. Kas ir ofšori? (I). Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/279060-kas-ir-ofsori-i/> [aplūkots 21.09.2017.]
40. Helmane I. Juridiskām personām jāatklāj patiesie labuma guvēji. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/291772-juridiskam-personam-jaatklaj-patiesie-labuma-guveji/?size=3/> [aplūkots 01.12.2017.]
41. Klagiņš Lauris: Klusums pirms vētras Personas datu aizsardzības jomā. Pieejams: <http://apollo.tvnet.lv/zinas/klusums-pirms-vetras-personas-datu-aizsardzibas-joma/807676> [aplūkots 09.11.2017.]
42. Liepa D., Mg. iur. : Direktīva 2015/849 – uzlabojumi un to efektivitāte cīņā pret nelikumīgu iegūtu līdzekļu un teroristu finansēšanu. Zinātnisko rakstu krājums pēc IV. Starptautiskās zinātniski praktiskās konferences “Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā: ekonomiski-politisko un tiesisko attiecību aktuālās problēmas” materiāliem. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija Rīgas Stradiņa universitāte Daugavpils Universitāte Uniwersytet Przyrodniczo Humanistyczny w Siedlcach, 2016., 354. – 360. lpp. Pieejams: <http://bsa.edu.lv/docs/konf1122015.pdf> [aplūkots 12.09.2017.]
43. Roķis Kārlis (LTV Panorāma). FKTK soda trīs bankas, kuru klienti pamanījušies apiet sankcijas pret Ziemeļkoreju. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/fktk-soda-baltikums-bank-privatbank-un-regionalo-investiciju-banku.a241339/> [aplūkots 03.11.2017.]

44. Finanšu noziegumu novēršanai un apkarošanai izstrādāta banku nozares pašregulācijas politika. Pieejams: <http://www.lka.org.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/finanshu-noziegumu-noveershanai-un-apkaroshanai-izstraadaata-banku-nozares-pashregulaacijas-politika/> [aplūkots 20.11.2017.]
45. Finanšu noziegumus Eiropā cer mazināt ar patieso labuma guvēju reģistru. Pieejams: <http://www.leta.lv/es/item/13379AF5-A0A0-0D70-E53D-FD1EBF247AA8/jaunumi:feature/> [aplūkots 15.09.2017.]
46. FKTK: Komercbanku klientu anketēšana, PNP statuss. Jautājumi un atbildes par politiski nozīmīgu personu padziļinātu pārbaudi korupcijas risku novēršanas nolūkos. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/mediju-telpa/citas-publicacijas/komercbanku-klientu-anketesana-pnp-statuss/5916-jautajumi-un-atbildes-par-politiski-nozimigu-personu.html> [aplūkots 14.09.2017.]
47. FKTK klientu skola. Kas ir starptautiskās sankcijas? Pieejams: <http://www.klientuskola.lv/lv/abece/eksperta-klients/96-kas-ir-starptautiskas-sankcijas.html> [aplūkots 18.10.2017.]
48. FKTK piemērotās sankcijas. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/tirgus-dalibnieki/kreditiestades/2014-10-22-ftkk-piemerotas-sankcijas.html> [aplūkots 18.10.2017.]
49. FKTK sadarbībā ar ASV tiesībsargājošām iestādēm atklāj trūkumus un piemēro soda naudu trim Latvijas bankām. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/mediju-telpa/pazinojumi-masu-informacijas-l/2017/6428-fktk-sadarbiba-ar-asv-tiesibsargajosam-iestadem-atklaj-trukumus-un-piemero-soda-naudu-trim-bankam.html> [aplūkots 03.11.2017.]
50. Grozījumi normatīvajos aktos nosaka jaunu kārtību juridisko personu patieso labuma guvēju reģistrācijai un pieejamībai. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/?a=936&z=729&v=lv> [aplūkots 02.12.2017.]
51. Izmaiņas Administratīvo pārkāpumu kodeksā. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi?id=291892> [aplūkots 07.12.2017.]
52. Izmaiņas AML regulējumā: stāsies spēkā grozījumi, kas ievieš patieso labuma guvēju reģistru. Pieejams: http://www.cobalt.legal/files/banku-finansu--nl-03_11_2017.pdf [aplūkots 21.11.2017.]
53. Kredītiestāžu pienākums identificēt savus klientus. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/klientu-aizsardziba/informacija-par-cinu-pret-naud/kreditiestazu-pienakums-identi1.html> [aplūkots 30.09.2017.]
54. Latvijas Komercbanku asociācijas Faktu lapa: Kāpēc bankas jautā? Pieejams: http://lka.org.lv/lv/banku-klientiem/dokumenti/kapec_banka_jauta_Faktu_lapa_lat_2016_final.pdf [aplūkots 30.09.2017.]

55. LKA aicina aktīvi strādāt naudas atmazgāšanas novēršanas direktīvas ieviešanai Latvijā. Pieejams: <http://lka.org.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jaunumi/lka-aicina-aktivi-straadaat-naudas-atmazgaashanas-noveershanas-direktivasi-ievieshanai-latvijaa/> [aplūkots 12.09.2017.]
56. LSM.lv: „Panamas dokumentu” skandāls: Eksperti aicina īpašu uzmanību pievērst politiķiem. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/panamas-dokumentu-skandals-eksperti-aicina-ipasu-uzmanibu-pieverst-politikiem.a177112/> [aplūkots 22.09.2017.]
57. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija: Sankcijas. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/par-eiropas-savienibas-ierobezojiem-pasakumiem/par-eiropas-savienibas-ierobezojiem-pasakumiem> [aplūkots 05.11.2017.]
58. Reģionālā Investīciju banka: Par banku – Iekšējās kontroles sistēma. Pieejams: http://www.ribsbank.com/lv/par_banku/ieksejas_kontroles_sistema [aplūkots 03.10.2017.]
59. Sankciju apiešanas metodes. Pieejams: https://www.nodoklis.lv/lv/aktuali/sankciju_apiesanas_metodes/ [aplūkots 05.11.2017.]
60. Sankciju saraksti. Pieejams: <http://sankcijas.kd.gov.lv/> [aplūkots 15.10.2017.]
61. Trauksmes cēlēji: Kas ir trauksmes cēlējs? Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/content/trauksmes-celeji> [aplūkots 21.11.2017.]
62. Tudor Nistor: Virtual currencies again in the attention of the EU Parliament. New EU Parliament proposal for amending the AML4 Directive. Pieejams: <https://www.linkedin.com/pulse/new-eu-parliament-proposal-amending-aml4-directive-virtual-nistor> [aplūkots 15.10.2017.]
63. Deloitte (2015). The Fourth EU Anti Money Laundering Directive. Pieejams: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/FinancialServices/investmentmanagement/ie_2015_The_Fourth_EU_Anti_Money_Laundering_Directive_Deloitte_Ireland.pdf [aplūkots 29.09.2017.]
64. EU Sanctions Map. Pieejams: <https://www.sanctionsmap.eu/> [aplūkots 11.11.2017.]
65. Implementation overview 4th Anti-Money Laundering Directive (AMLD4) regarding the UBO-register* (Last updated 01-02-2017) Pieejams: <https://www.nautadutilh.com/siteassets/documents/overview-implementation-amld-4-eu.pdf> [aplūkots 27.09.2017.]
66. „Know Your Customer: Quick Reference Guide” (Understanding global KYC differences). Pieejams: <https://www.pwc.lu/en/anti-money-laundering/docs/pwc-kyc-grg-final-interactive-2016.pdf> [aplūkots 03.11.2017.]

67. OFAC. Sanctions List search. Pieejams: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov/> [aplūkots 20.10.2017.]

68. What is the 50% rule? Pieejams: <https://ofaclawyer.net/faqs/50-percent-rule/> [aplūkots 21.11.2017.]

Likumprojektu anotācijas un Saeimas stenogrammas

69. Latvijas Komerbanku asociācijas vēstule 15.12.2015. Nr. 1-23/182_e Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai Par likumprojektu "Grozījums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā" (Nr. 357/Lp12). Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/416374ab18470858c2257f1d00370f9c/\\$FILE/182_1.23.182e_Saeima.docx](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/416374ab18470858c2257f1d00370f9c/$FILE/182_1.23.182e_Saeima.docx) [aplūkots 14.10.2017.]

70. LR Saeimas Juridiskā biroja Atzinums par par likumprojektu „Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” Rīgā, 15.12.2015. Nr.111.13/1-216-12/15. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/D685D4139E2B0EA4C2257F1C00552440?OpenDocument> [aplūkots 12.10.2017.]

71. Likumprojekta „Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FEB181B5B41A0CA4C2258144002CC7CC?OpenDocument#b> [aplūkots 12.10.2017.]

72. Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti. Likumprojekts "Personas datu apstrādes likums". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40438774> [aplūkots 25.11.2017.]

Politikas plānošanas dokumenti

73. Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ierobežošanai 2017.-2019.gadam. Pieejams: http://www.kd.gov.lv/images/Downloads/useful/NILLTFN_plans.pdf [aplūkots 30.11.2017.]

Eiropas Savienības un starptautisko tiesu prakse

74. Ģenerālvokātes Eleanoras Šarpstones [Eleanor Sharpston] secinājumi, sniegti 2015.g. 3. septembrī, lietā C-235/14 Safe Interenvios, SA pret Liberbank, SA, Banco de Sabadell, SA, Banco Bilbao Vizcaya Argentina, SA (Audencia Provincial de Barcelona (Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu). Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=166842&doclang=L V> [aplūkots 15.10.2017.]

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs „Kredītiestādes klientu izpētes tiesiskie aspekti”
izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā
norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: **Dace Daugaviete** _____

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Docents, Dr.iur. **Aivars Lošmanis** _____

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā _____

Metodiķe: _____